

5TH PHILIPPINE LINGUISTICS CONGRESS

Mga Unibersal na mga Wika sa Pilipinas
1990

PROCEEDINGS

Proceedings of the

5TH PHILIPPINE LINGUISTICS CONGRESS

1990

Copyright Notice

The copyright of all articles published in the PLC conference proceedings remains with the authors, i.e. authors retain full ownership of their article. The views reflected by the authors in the conference proceedings do not necessarily reflect the views of the publisher, editors, and conveners.

Access to the papers uploaded is free on the condition that proper attribution is given.

Recommended entry:

[Author]. (1990). "Title of Paper". In *Proceedings of the 5th Philippine Linguistics Congress*. Quezon City: University of the Philippines Department of Linguistics. Accessed [Date] at the UP Department of Linguistics website: [link].

For more information, please refer to the Acceptable Use Policy of the University of the Philippines.

Department of Linguistics
Palma Hall
Quirino Avenue
University of the Philippines
Diliman, Quezon City 1101
Philippines

<https://linguistics.upd.edu.ph/>

linguistics.upd@up.edu.ph

Republika ng Pilipinas
(Republic of the Philippines)
KAGAWARAN NG EDUKASYON, KULTURA AT ISPORTS
(DEPARTMENT OF EDUCATION, CULTURE AND SPORTS)
Maynila

April 19, 1990

DECS MEMORANDUM

No. 102, s. 1990

THE FIFTH PHILIPPINE LINGUISTICS CONGRESS

To: Bureau Directors
Regional Directors
Schools Superintendents
Presidents, State Colleges and Universities
Heads of Private Schools, Colleges and Universities
Vocational School Superintendents/Administrators

1. The Department of Linguistics and the College of Social Sciences and Philosophy of the University of the Philippines will sponsor the Fifth Philippine Linguistics Congress from May 30 to June 1, 1990 at the Faculty Center Conference Hall, University of the Philippines, Diliman, Quezon City.
2. The theme of the Congress is: "Mga Unibersal na mga Wika sa Pilipinas." Scheduled to be presented and discussed at this Congress are ten (10) papers dealing with the various aspects of Philippine languages.
3. Authorized to attend this three-day symposium are: (a) one representative from each DECS region who may be a teacher of social studies, language or literature in all levels; and (b) representatives from state and private colleges and universities. Participants to this Congress will be able to hear leading scholars in the field of Philippine linguistics and will also learn about the activities and findings of field researchers. The open forum after each topic will enable the delegates to actively participate in the discussions.
4. A registration fee of three hundred pesos (P300.00) will be charged per participant. They will be provided with copies of the different papers presented in the Congress. Delegates from public schools may charge the registration fee and other allowable expenses to local funds subject to the usual accounting and auditing rules and regulations and the provisions of DECS Order No. 25, s. 1989. Representatives from state and private institutions may have their own arrangements with their respective schools.

ANG GITNANG KONSONANT-KLASTER NA MEY GLOTAL

Consuelo J. Paz, Ph.D.

*Ikalimang Konggreso ng Linggwistiks
sa Pilipinas*

30 Mayo - 1 Hunyo 1990

**Inisponsor
ng DEPARTAMENTO NG LINGGWISTIKS
sa pakikipagtulungan
ng SENTRO NG WIKANG FILIPINO
at PHILIPPINE NATIONAL SCIENCE SOCIETY**

5. For further inquiries, interested participants may contact:

Ms. Emilita L. Cruz
Coordinator, College of Social Sciences
and Philosophy, Department of Linguistics
University of the Philippines
Diliman, Quezon City

6. Immediate dissemination of this Memorandum is desired.

(SGD.) ISIDRO D. CARINO

Secretary

Reference:

DECS Order: (No. 25, s. 1989)

Allotment: 1-2-3-4--(M.O. 1-87)

To be indicated in the Perpetual Index
under the following subjects:

CONFERENCE
CONVENTION
LANGUAGE
SCHOOLS

SEMINARS
TEACHERS
WORKSHOPS

431
15
1/58

Ang Gitnang Konsonant-Klaster na may Glotal¹

C. J. Paz

Laging kawili-wili sa akin na pag-aralan ang mga baryasyon o dayalek ng isang wika dahil inilalarawan ng mga ito ang likas na pagkakaiba at pag-iiba ng tao at ang hilig niyang mag-imbento o mag-inobeyt.

Ang pagkakaiba ng punto, o di kaya ng bokabularyo ng mga nagsasalita ng isang wika ang karaniwang batayan ng pagkikilala ng mga dayalek ng isang wika. Pero mas makabuluhan ang pag-iiba ng mga tuntunin sa pagbubuo ng mga istruktura - tunog, salita o sentens -dahil kung sa haba ng panahon dumami na ang mga bagong tuntunin, tuluyan nang magiging mga ibang wika ang mga dating dayalek lamang. Sa maikling salita, nagbubukod ang mga dating dayalek at nagiging mga wikang may mga dayalek na rin.

Kadalasan, ang mga pag-iiba'y resulta ng mga tuntuning pagkaltas, pagdaragdag o pag-babagong ayos. Matatawag ding pagrereorder ang huling binanggit. Bibigyang pansin ang tuntuning pagkaltas sa papel na ito. Ipapakita ito sa pagpapaliwanag ng isang katangian ng mga dayalek ng Tagalog (Tag), ang pag-iiba ng mga gitnang konsonant-klaster (-KK-) na may glotal (?). Tatalakayin din dito ang kaugnayan ng sinaunang Tag o Proto-Tagalog (*PT) sa Proto-Pilipinas (*PP). Gagawin ito bilang kontribusyon sa paglilinaw ng pag-iibang morpolojikal ng mga wika sa Pilipinas, sa ganoon, inaasahan makakatulong ito sa paglutas ng ilang problemang morpolojikal ng mga kontemporaryong wika.

Simplipikasyon

Ang isang makabuluhang pag-iiba sa wika'y ang pagkaltas o pagkawala ng mga tunog o di kaya ng mga pormasyon tulad ng salita o sentens. Kapag nawala o nakaltas ang alinmang elemento na nagbunga ng pag-iiba ng mga tuntunin ng wika, masasabing nagiging mas simple ang isang pormasyon. Halimbawa, ang mga magkasunod na konsonant o mga konsonant-klaster ay nagiging isang konsonant na lamang dahil hindi na sinasabi ang isa sa mga ito.

$$K_1 K_2 \rightarrow K_2$$

Maaari ring ang nawala o nakaltas ay isang katangiang dating nagpapakilala sa isang partikular na pormasyon. Mey mga pormasyon o istraktura ng wika na nakikilala dahil sa isang partikular na katangian o fityur. Masasabing ito ang pagmamarka ng pormasyong itinutukoy. Tinatawag itong markedness sa Ingles. Kung gagamitin natin ang naunang halimbawa at ang klaster ay $K?$ o $?K$, masasabing markado ang klaster dahil sa katangian na $?$, o isa sa mga konsonant ay ang tunog na $?$. Ang mga klaster na walang $?$ ay di-markado (unmarked sa Ingles). Karaniwang nagsisimplifay ang mga pormang markado.

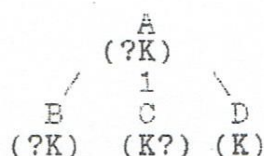
Kaugnay ng Kronoloji

Bukod sa mga pag-iiba ng mga istraktura, katulad ng kadidiskas pa lamang, importanteng malaman natin kung anu-ano ang pag-babagong nangyari sa isang partikular na pormasyon sa kasaysayan ng isang wika. Importante ring ipakita ang pagsunud-sunod ng mga inubasyon o pag-iiba. Alin ang naunang pag-iiba? Alin ang sumunod? Ano ang ka-

ugnay na kronoloji ng mga pag-iiba? Masusuri natin ang mga iba't ibang pag-iiba sa pagkukompara ng mga magkakahawig na wika, o di kaya sa pagkukompara ng mga dayalek ng isang wika. Sa pagsusuri ng kronoloji ng pag-iiba malalaman kung alin sa mg ito ang nauna at sa ganoon, alin ang mga dayalek na naunang bumukod sa sinaunang wika. Malalaman din kung alin ang mga koordineyt na dayalek o halos sabay na bumukod.

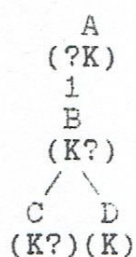
Makakabuo ng teyorya ng pag-iiba sa isang wika o sa mga wikang sinusuri kapag naipakita di lamang ang mga pag-iiba kundi pati na rin kung papano ang pagkasunud-sunod ng mga nangyaring pag-iiba. Halimbawa, nagkaroon ng simplifikasyon o nawalan ng isang katangian ang isang pormasyon, at bukod dito nagkaroon ng metatesis o pagpapalit ng pwesto ang mga tunog, keylangan malaman kung alin sa mga proseso ang naunang pag-iiba at sa aling mga dayalek nangyari ito. Balikan natin ang halimbawa ng -KK- na binubuo ng ? at isa pang K. Kapag sa mga salitang kogneyt ng mga dayalek ay mey -KK- na ang ayos ay K?, meron ding ang ayos ay ?K. at meroon ding iisa na lamang ang K. Maitatanong din kung halos sabay-sabay bang nangyayari ang pag-iiba tulad ng nakalarawan sa sumusunod:

(1)

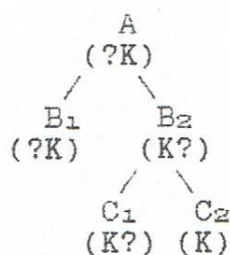

o mey naunang pagbabago na sinundan ng iba pang prosesong pag-iiba:

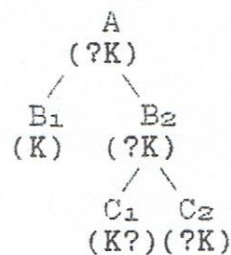
(2)

(3)

(4)

Figyur 1

Sa (1), ang wikang A ay nagkaroon ng dayalek B na kung saan nanatili ang pormasyon ; nagkaroon din ng isang dayalek C na nagkametatesis at ng D na nagsimplifay. Sa (2), ang wikang A ay nagdebelop sa B dahil sa metatesis at ang B ay nagbunga ng D na kung saan nasimplifay ang pormasyon. Ito'y naiba sa C na kung saan nanatili ang katangian ng B. Sa (3), nagkaroon ng dayalek B₁ na kung saan patuloy ang ?K at ng B₂ na nagkametatesis. Ito naman ay nagkaroon ng dayalek na nagsimplifay, C₂, at ng dayalek C₁ na kung saan nanatili ang K?. Sa (4), nagkaroon ng simplifikasiyon sa B₁ at nanatili ang katangian ng A sa B₂. Ang B₂ ay nagkaroon naman ng dayalek C₁ na kung saan nagkametatesis at ng C₂ na kung saan nanatili ang katangian ng B₂.

Sa mga posibilidad na nakalarawan sa itaas, mey implikasyon na

may underlying form o istrukturang nasa ilalim o pinanggalingan ng pag-iiba sa num. 2, 3 at 4.

1. *?K	-->	?K	
		K?	
		K	
2. *?K	-->	K?	
K?	-->		K?
		K	
3. *?K	-->	?K	
		K?	
K?	-->	K	
4. *?K	-->	K	
		?K	
?K	-->	K?	
		?K	

Figyur 2

Inaasahang magkakaroon ng kaliwanagan ito sa sumusunod na diskasyon.

Ang -KK- sa *PT

Sa pagsusuri ko ng mga dayalek ng Tag para matuklasan sana : sinaunang hugis nito, nagkaroon ako ng opurtunidad na ipagpatuloy at laliman ang pag-aaral ko tungkol sa mga konsonant-klaster sa gitna ng mga salita, -KK-, na inumpisahan ko sa pagrerekonstrak ko ng *PP.²

Magandang pag-aralan ang bagay na ito sa Tag dahil ang isa : kapansin-pansing pagkakaiba ng mga dayalek ng wikang ito ay ang pagbigkas ng mga salitang katulad ng: bigat~big?at, puson~pus?on, gabi~gab?i, tamis~tam?is, bagang~bag?ang, sipon~sip?on, inin~in?in

at iba pa. Ang mga salitang may ? o glotal ay kadalasan maririnig sa ilang lugar, tulad ng Bawan, Batangas sa ilang lugar sa Rizal tulad ng Taytay, Cardona at Tanay; sa Lukban, Quezon, at ilang lugar sa Laguna.³

Sa unang tingin, parang madali lang ipaliwanag ang pagkakai ito at sabihin na nagsimplifay ang gitnang konsonant-klaster ng salita at naging isang konsonant na lamang, o di kaya nawala ang glotal. Sa ganoon masusulat ang tuntuning:

K? --> K

Ang sinasabi nito'y mas matanda ang dayalek na may K? at nagkaroon ng baryasyong kung saan hindi binibigkas ang glotal sa pormasyon na dating K?. Mas laganap ang mga pormasyong di-markado kaya't mas konti ang mga dayalek na kung saan may klaster na may ? o markado. Dahil dito, maaaring isiping pormasyong relik ang markado ng ? at ito ang hugis ng pormasyong ito sa *PT. Maaari rin magkongklud na sa malaong panahon, dahil sa tuntuning simplifikasyon naiwan ang unang tunog ng klaster o di-kaya nawala ang glotal.

Kaya lang, mahirap isaisantabi ang pagsimplifay ng mga iba -KK- sa mga dayalek ng Tag na taliwas dito at kung saan ang pangalawang K ang naiwan. Halimbawa: baynat ~ binatang, digkit ~ dikit, halungkay ~ halukay, likyat ~ liyab, lislis ~ lilis, saynat ~ sinat, suyba ~ suba, balingkuko ~ balikuku, baywang ~ bewang, at iba pa. Ganito rin ang kongklusyon ng pag-aaral ko ng *PP na naobserbahan ang tuntuning *PP K₁ K₂ --> K₂. Para mas malinaw ang posibleng nangyari sa sinaunang Tag, pag-usapan muna natin ang -KK- sa *PP. Ang prosesong ito ang isa sa mga pag-iibang nagbunga ng

mga kontemporaryong wika sa Pilipinas, at isa na rito ang Tag.

Ang -KK- sa *PP

Dahil sa magkakamag-anak, o mga wikang galing sa isang oril na wika, ang mga wika sa Pilipinas, may maraming salitang kogneyt ang mga ito. Mga salita itong halos pareho ang bigkas at kahulugan sa iba't ibang wikang nagrugrupo-grupo batay sa mga pagkakahawig. May mga kogneyt na may mga gitnang konsonant-klaster, halimbawa:

*dingding ⁴	>	dingding	Tag, Kap ⁵ , Png, Isi, Akl
diding	Tau		
diring	Bla		
*?albuk	>	?a?xub	Itb
?abuk	Igt		
buk	Bla		
*?antut	>	?a?tut	Itb
?utut	Tag, Iba, Isi, Bon, Nag, Kam, War,		Seb
*banti?is	>	binti?	Tag
butit	Kap		
biti	Iba		
biti?is	War, Bah		
bitis	Nag		
*?alnud	>	?a?nud	Bon
?anud	Tag, Ilk, Itw, War, Seb, Akl		
*tulnaw	>	tunaw	Png, Kam, Tbw, Agt, Isi
tunaw	Tag, Ilk, Iba, Igt, Nag, Vir, Seb,		War, Akl, Tau, Buk
tonaw	Mar		
tinOw	Bag(1)		
tuno	Kap		
lunaw	Bon		
lu?nOw	Bag(2)		

Listahang 1

Sa mga halimbawang ito ang naiwan o nanatiling K na resulta ng simplifikasyon ay ang pangalawang K (K₂).

Suriin naman natin ang mga klaster na mey ?. Tignan natin ang pormasyong ito sa apat na salita: bigat, tamis, sipun at pasan na mey kogneyt sa maraming iba't ibang wika. Mey minungkahi akong mga rekonstraksyong ginawa ko sa mga pag-aaral ko ng *PP.

*tamis	"tamis"		*si?pun	"sipon"
tamis		Tag, Buh	si?pun	Nag, Kam
tam?is	Nag(1)	Seb, War, Akl	si?pun	Vir
yam?is	Nag(2)	sip?un	War, Seb, Akl, Buk	
mamis		Isi, Yak	sipun	Tag, Agt, Kap, Itw
mammis	Bag	sipun	Tau (uhog)	
hamis	Vir	shipun	Sub	
kamis	Mar	sifun	Ibg	
?Emis	Buk	sEppun	Yak	
mi?is	Kal	sipA?un	Bah	
(g)memis	Sub			
namit	Itw			
?amit	Agt			
mammi?	Ibg			
sam?it	Ilk(1)			
samit	Ilk(2), Png			
hamit	Iba			
*bE?gate	"bigat"		*pu?san	"pasan"
bEg?at	Tbw, Kam	pa?san	Vir, Kam	
bEg?at		Bah	pa?san	Tau
bug?at		War, Seb, Akl	pas?an	Nag, War, Seb
buggat	Tau	pasa?an	Tbw	
habyat	Buh	pasan	Tag	
?ablat	Bla	fasan	Buh	
bEgat	Buk		pisanSub	
bElat		Png	posai?Mar	
gabat		Nag, Vir	takanAgt	
bigat		Tag		
biyat		Iba		
bayat		Kap		
(g)bEgat		Sub		
bohat		Yak		

Listahang 2

Sa mga halimbawang ito, makikita na sa mga wika na nagkasimplifikasiyon, nanatili ang pangalawang konsonant (K₂). Sa mga wika namang nanatili ang -KK-, may mga wikang nagpapakitang ang unang K ay ang ?, (?K), at meroon din naman nagpapakita na ang pangalawang K ay ang ?, (K?).

Nagkametatesis o paglipat ng mga tunog sa mga wikang K?. Halos regular ito sa mga wikang kilala sa leybel na Bisaya. Nanatili naman ang pormasyon ng *PP (?K) sa Kam at Vir na parehong nasa Bikol at sa ilang wika sa Mindanao. Pansinin na ang Nag (nasa Bikol din) ay kung minsan may ?K at kung minsan may K?. Ang maaaring paliwanag dito'y dahil sentro ng populasyon o syudad ang Naga kaya't nakalantad ang wikang ito sa impluwensya ng sari-saring wika. Maaaring ituring na relik na wika ang mga may ?K para sa sinaunang *?K. Liban sa *ta?mis may ebidensya sa mga katumbas na salita sa kontemporaryong wika ang mga rekonstraksyon: *bE?gat=Tbw, Kam bE?gat; *si?pun = Nag, Kam si?pun, Vir si?pun; *pu?san=Vir, Kam pa?san, Tau pa?san na nagpapatibay sa *?K.

Bigyan natin ng pansin ngayon ang data ng Tag sa listahan ng mga kogneyt (Listahang 2) at makikita na puro walang -KK- ito. Hindi lamang ako, pero ganoon din si Dempwolff, Dyen at halos siguro lahat ng gumamit ng Tag sa historikal na pagsusuri, ang gumamit ng datang galing sa dayalek ng Tag na hindi nagpapakita ng klaster na may ?. Sa pagrerekonstrak ko ng *PP, hindi gaanong magkakaapekto ang ebidensya ng mga dayalek ng Tag na may K? dahil meroon namang mga wika sa Pilipinas na may ganitong pormasyon. Sa katunayan pinapatibay pa nga ng ebidensya nito sa Tag ang analysis

ko ng *PP. Pero sa mas mataas na lebel, ang Proto-Awstronesyan (*PA), maaaring malaki ang epekto sa analisis dahil kung ang ikukompara'y mga wikang puro walang ?, o mga wikang nagsimplifay na at nawala na ang ?, hindi maipapakita sa rekonstraksyon na may ? sa sinaunang pormasyon. Kung hahanapin ang mga halimbawang diniskas kanina sa mga pag-aaral ni Dempwolff, wala sa data niya ang nasabing pormasyon.

Binanggit ko ang problemang ito para ilantad ang importansya ng mga dayalek ng wika na kung saan maaaring nakatago ang impormasyon na makakabuo ng tunay na larawan ng sinaunang wika.

Ang *PT batay sa *PP

Nasebi na kanina na kung susuriin lamang ang mga dayalek ng Tag, madaling irekonstrak ang -KK- na may ? na *K?. Pero kung kukonsiderahin ang iba pang wika sa Pilipinas at ang *PP, kelangan ipaliwanag ang penomenon ng klaster na may ? batay sa *PP ?K. Maitatanong ngayon kung alin sa dalawang pormasyon ang hugis ng *PT, K? o ?K.

Balikan natin ang tinalakay kanina sa Fig. 1 at 2. Kung iisipin na katulad ng War, Seb, Akl, atbp. ang nangyari sa *PT, kaya *K? ang sinaunang pormasyon nito, maipapaliwanag ito na resulta ng metatesis na nangyari noong pagbubukod ng *PT sa *PP. Ibig kong ipropose ang isang paliwanag sa pagmemetatesis ng ? at K. Alam natin na sa mga wika sa Pilipinas, awtomatik ang ? sa unang posisyon ng salita o ng silabol kung ang sumusunod na tunog ay isang vawel. Dahil sa pagkakatulad o analogi sa ganitong tuntunin,

minumungkahi ko na lumipat ang ? sa unahan ng sumusunod na vawel at sa ganoon naging unang tugon ng silabol. Para bang nahila ng vawel ang glotal. Ang pinakaangkop na paglalarawan sa nangyaring ito'y ang num: (3) sa Fig. 1 at 2, at kung isusulat ang kaugnay na kronoloji ng mga tuntunin, ganito ang resulta:

*PP ?K --> *PB ?K

*PT K?

*PT K? --> K? (relik)

K (mga ibang dayalek)

Figyur 3

Pansamantalang lineybel na *PB ang mga wikang tulad ng Vir, Kam, Nag, at ang "relik" naman ay ang mga dayalek ng Tag. na may K? tulad ng Bawan, Taytay, Lukban, at iba pa.

Konklusyon

Ang layunin ng pagpapaliwanag ko ng isang naiibang pormasyon sa mga dayalek ng Tag ay para ipakita na importanteng pag-aralan at pansinin ang mga pag-iibang dayalektal na makakalinaw sa historikal na pag-iiba ng wika. Ang mga dayalek na may mga pormasyong relik ay nagpapatibay sa mga rekonstraksyon ng mga sinaunang pormasyon. Inaasahan kong naipakita ang importansya ng pagrerekonstrak ng sinaunang hugis ng mga kontemporaryong wika bago makapagmungkahi ng

mas nakakatandang wika. Dapat pansinin ang mga pormasyon sa mga dayalek na kung saan nakatago ang impormasyon na magveverifay o di kaya tatanggi ng naunang rekonstraksyon.

Mga Nowt

1

Ang papel na ito ay resulta ng pag-aaral ko bilang Santiago Fonacier Propesor ng Linggwistiks, 1988.

2

C. J. Paz, 1977, A Reconstruction of Proto-Philippine Phonemes and Morphemes (diserteysyon sa PhD).

3

Ang mga dayalek ng Tagalog na nasasakop nitong pag-aaral ko'y mga sinasalita sa Rizal, Laguna at Batangas. Matatawag na pasimulang pag-aaral lamang ito dahil hindi pa isinama rito ang Tagalog ng iba pang dayalek ng Katagalugan at Camarines. Ganoon pa man, sa palagay ko, kahit na tentatib pa lamang ang mga konklusyon ko, hindi gaanong maiiba ito kahit isama ang data na galing sa mga iba pang dayalek.

4

Ang mga sumusunod na simbol ay ginagamit sa mga sumusunod na tunog: ng = n (vilar neysal), ? = glotal stop, 0 = , E = , A =

5

Ang mga abribeyasyon na ginagamit dito para sa mga wika sa Pilipinas ay: Kap = Kapampangan, Png = Pangasinan, Isi = Isinai, Akl = Aklanon, Tau = Tausug, Bla = Blaan, Igt = Ilongot, Ilk = Ilukano, Iba = Iba, Sambal, Bon = Bontok, Nag = Naga, Kam = Kamaligonon, War = Waray, Seb = Sebuano, Buh = Buhi, Itw = Itawis, Tbw = Tagbanwa, Agt = Agutaynon, Vir = Virac, Buk = Bukidnon, Mar = Maranao, Bag = Bagobo, Yak = Yakan, Kal = Kalingga, Sub = Subanen, Ibg = Ibanag, Bah = Bahi Barubo, Itb = Itbayat.

6

*PPg ; g, l, y, L, g

UNITED BIBLE SOCIETIES

Anicia del Corro

***Ikalimang Kongreso ng Linggwistiks
sa Pilipinas***

30 Mayo - 1 Hunyo 1990

**Inisponsor
ng DEPARTAMENTO NG LINGGWISTIKS
sa pakikipagtulungan
ng SENTRO NG WIKANG FILIPINO
at PHILIPPINE NATIONAL SCIENCE SOCIETY**

UNITED BIBLE SOCIETIES

Box 1730, Makati Central Post Office
1299 Metro Manila, Philippines

ANG PAGSASALIN AT ILANG UNIBERSAL TUNGKOL DITO

sinulat ni

Anicia del Corro
United Bible Societies
Mayo 1990

1.0 Introduksyon

1.1 Sa alinmang lipunan, kapag ginagamit and dalawa o mahigit pang wika, di-magtatagal at magkakaroon ng mga pagsasalin. Iba-iba ang motibo dito at kung titingnan natin ang pangyayari sa Pilipinas, hindi na malayo ito sa pangkaraniwan.

May nakasulat na isang teksto sa isang wika. Sa palagay ng isa o ilang mga tao, mahalaga ang nilalaman ng tekstong iyon kaya kailangang marinig o mabasa rin ng mga taong iba ang wika. Ang resulta - pagsasalin. Sa uri ng mga akdang isinalin, makikita ang nangunguna o nangingibabaw na kaisipan sa panahong iyon.

Sa panahon ng Kastila, mga babasahin tungkol sa relihiyon ang kapansin-pansin (Almario, 1977). Unti-unting lumawak ito mula sa mga akdang gamit leng ng mga pari tungo sa babasahing pang-aliwan. Hindi nagtagal, isinalin na ang mga nauukol sa kalayaan at pagmamahal sa sariling bayan. Sa dekada sesenta, nagkaroon ng panibagong sigla sa pagsasalin ng mga akdang nauukol sa kamulatang pampolitika ng taumbayan. Bago nagsalin, tinanong muna kung may maidudulot na pagkamulat sa sariling lipunan (Tiongson, 1976). Hanggang sa kasalukuyan, patuloy ang pagsasalin ng mga akdang galing sa kanluran dahil sa layuning maipalaspap ang mga obra maestra mula sa ibayong dagat sa mga Pilipino.

Sa larangan ng panitikan o literatura pinakamarami ang salin at ito'y mga banyagang tula, maikling kwento at dula. Sa larangan ng relihiyon, sinimulang isinalin ang mga babasahing tungkol sa relihiyon kagaya ng Doctrina Cristiana. Ang Bibliya ngayon ay naisalin na sa walong meyor na wika sa Pilipinas. Hindi kukulangin sa 30 maynors na wika ang may salin na ng Bagong Tipan. At may salin na ang buong Bibliya sa 1,907 na wika sa buong mundo.

1.2 Sa pagsasalin, laging dalawa ang wikang pinag-uusapan. Ang una ay ang wikang isasalin dahil nasa wikang ito ang teksto o ang kabuuan ng gusto ngang isalin. Tatawagin natin itong Sors na wika (SW) hango sa Inggles na "source language". Ang pangalawa ay ang wikang pagsasalinan na tatawagin nating Reseptor na wika (RW) para sa "receptor language". Kung minsan, hindi ang orihinal na teksto ang ginagamit na SW kungdi ang isa pa ring salin dahil mas alam ito ng tagasalin kaysa orihinal na SW. Tinatawag itong Intermidyari SW (ISW).

Madalas gampanan ng Inggles ang ganitong gamit. Ang Old Testament o Lumang Tipan ay orihinal na isinulat sa Hebreo at ang New Testament o Bagong Tipan sa Griyego. Pero marami sa mga tagasalin ng Philippine Bible Society ay may konting kaalaman lamang sa mga wikang ito, kaya ang ginagamit nila ay mga piling Bibliya sa Inggles para isalin ito sa mga wika sa Pilipinas.

Batay sa aking reserts o pananaliksik, iba-iba ang mga isyu na hinaharap ng mga Pilipinong nagsasalin.

1.2.1 Isa na dito ang paggamit ng Intermidyari na SW. Kagaya din ng halimbawang naibigay tungkol sa Bibliya, madalas Inggles din ang ISW sa panitikan at iba pang mga salin. Ang ginamit na term ni Isagani Cruz (1985) ay wikang kinakasangkapan. Sa tawag pa lamang ay negatibo na kaya makikita ang hindi magandang pagtingin dito. Sabi niya, "...dumodoble ang panganib na magkaroon ng pagkukulang ang salin kung gagamit pa ng wikang kinakasangkapan."

1.2.2 Isa pang isyu ay ang tanong kung alin ang isinasalin, ang wika ba o ang kultura. Mas mahaba ang pagtalakay nito mamaya.

1.2.3 Isa ring malaking isyu ang pagsasalin ng mga teknikal na term sa sayans. Hanggang ngayo'y pinag-uusapan pa ito. Sa isang panig, gustong gamitin sa edukasyon iyong mismong mga ginagamit sa pagsasalita, na madalas ay naimpluensya ng Inggles. Sa kabilang dako naman, gusto'y may pormalidad kaya iyong mga nakasanayan base sa nakasulat at hindi iyong ginagamit sa pagsasalita.

1.2.4 Sa palagay ko ang pinakamainit sa mga isyu ay ang pagkakaroon o walang karapatan ng tagasalin na baguhin and sinasabi ng orihinal na awtor.

Sabi ni Isagani Cruz (1985), "Naniniwala ako na makapangyarihan ang tagasalin at hindi dapat na maging alalay lamang ng orihinal na awtor". Sabi naman ni Virgilio Almario (1977), "...para sa paghubog ng kamalayan ng tao, may naniniwalang kailangang salain ang akdang dapat isalin." Sabi din ni Bienvenido Lumera (1975), "Hindi ang katapatan sa orihinal ang dapat na maging pangunahing layunin ng tagasalin kungdi ang pagsagot sa pangangailangan ng kanyang publiko." Sabi rin ni Lucila Hosillos (1977), "I hardly improve on the original", na nagpapahiwatig na may binabago nga.

Kaugnay dito, nasa tagasalin din daw ang desisyong pumili ng mga akdang isasalin ayon sa pangangailangan ng mga tao.

Sa isyung ito ko nakita ang pinakamalaking pagkakaiba ng pamamaraan sa pagsasalin. Sa isang panig, naniniwala sila na walang dapat baguhin ang tagasalin, at sa kabilang panig naman, may paniwalang puwedeng magdagdag o magbawas ang tagasalin. Ang magandang halimbawa para sa unang panig ay ang pagsasalin ng Bibliya, at sa pangalawa ay ang mga salin sa panitikan.

Ang paniwalang and Diyos ang siyang may akda ng Bibliya ang nagtutulak sa mga tagasalin na tiyaking hangga't maaari na walang mababago.

1.3 Mga Beysik na Pamamaraan

Kung magtatangkang magsalin ang isang taong walang kaalaman o pagsasanay sa pagsasalin maliban sa alam niyang pareho ang SW at RW, tiyak na literal ang gagawin niyang pagsasalin. Ang ibig sabihin ng literal ay may pagkakalapad ang bawat salita ng SW sa bawat salita ng RW. Madalas, kung ano ang bilang ng mga salita sa SW, ganoon din ang bilang ng mga salita sa RW. Katawa-tawa pero napakaakmang halimbawa ng mga narinig na natin.

1) Ewan ko sa iyo. I don't know to you.

2) I Sam. 24.3

Galing sa Ang Biblia (AB):

At siya'y naparoon sa mga kulungan ng kawan sa daan, na kinaroroonan ng isang yungib; at pumasok si Saul upang takpan ang kanyang mga paa. (base sa Hebreo)

3) Saan ka pupunta? Where are you going?

Sa ganitong paraan, ang porma o anyo ng SW ang nangingibabaw na elemento na sinusunod. Lohikal ito sa isang walang pagsasanay dahil parang walang nawawalang elemento, nakikita at nabibilang ang mga salita. Tinatawag itong PORMAL NA KORESPONDENS (PK).

Para sa mga wikang malapit ang pagkakaugnay kagaya noong mga nabibilang sa isang pamilya ng wika, madaling gawin ang pormal na korespondens. Tinatawag itong transposisyon kagaya ng mga sentens 4 at 5.

4) Fil. Maagang umuwi si Maria sa kanilang bahay kahapon.

5) Ceb. Sayong miquliq si Maria sa ilang balay gahapon.

6) Eng. Maria came home early yesterday.

Ngunit para sa mga wikang malaki ang pagkakaiba kagaya halimbawa ng mga wikang nabibilang sa magkaibang pamilya (pansinin ang sentens 6), hindi na sapat ang paglalapat na ganito. Kinakailangan ang ibang pamamaraan na hindi batay sa form kungdi sa kahulugan o gamit. Ito ang pamamaraan na DAYNAMIK o FANKSYONAL EKWIBALENS (DE). Mga halimbawa:

7) Fil. Saan ka Pupunta? Ing. Hello!

8) I Samuel 24.3 Ing. ...cover his feet... Fil. nanabi

9) Juan 3.3

Galing sa Revised Standard Version (PK)

Truly, truly I say to you, unless one is born anew...

Galing sa Magandang Balita (DE):

Sinasabi ko sa inyo: maliban na ipanganak na muli...

Ang pormal na korespondens at daynamik ekwibalens and dalawang beysik na pamamaraan sa pagsasalin. Sa dalawang ito nakabase ang isyu kung alin ang isinasalin, ang wika o ang kultura. Kung minsan, tinatawag ang pangalawa na idiomatikong pagsasalin. Sa ganitong pamamaraan, madalas sabihin ng mga kritiko na ang nagsasalin ay nagsasala, hango sa Inggles na "translator, traitor". Tinutukoy ng mga salitang ito na sa bawat pagsasalin, laging may nawawala (Enriquez, 1982). Kung ang pagbabatayan ay ang porma o anyo ng SW, hindi kataka-taka na may pagbabago dahil napapalitan ang porma para masusing maisama ang lahat na elemento ng kahulugan.

Sa larangan ng pagsasalin ng Bibliya, nagsimula ito na ginamitan ng pormal korespondens. Kasama dito ang mga salin magbuhat noong magsimula ang Philippine Bible Society noong 1899 hanggang 1967. Dahil sunod ang mga salin na ito sa istruktura ng Hebreo at Griyego, mahirap maintindihan. Nakita ang pangangailang sa tinatawag na "popular version" na ginagamitan ng daynamik ekwibalens. Nagsimula ito magbuhat noong 1968.

2.0 Ano ang ibig sabihin ng unibersal sa wika? Kung susundin ang literal na kahulugan nito, ito'y mga katangian na taglay ng LAHAT ng wika sa buong mundo. Pero sino nga ba ang nakapag-aral na ng lahat ng mga ito? Hindi pa nga magka-isa kung ilan ang mga wika sa Pilipinas!

2.1 Napakalawak ng usapin tungkol sa mga unibersal pero mahalaga na ang paraan ng pag-aaral dito ay empirikal at induktibo. Ito'y empirikal dahil pawang mga katangiang nakikita sa mga buhay na wika ang basehan ng anumang kongklusyon. Ito'y induktibo dahil ang jeneralisasyon ay nabubuo lamang pagkatapos nakolekta o naipon ang mga indibidwal na analisis ng iba-ibang wika.

2.2 Ang mga ibibigay na unibersal ay mga jeneralisasyon batay sa mga wika sa Pilipinas na alam ng sumusulat. Ang mga jeneralisasyon ay magsisilbing mga haypotesis na rin na kailangan pang patunayan hanggang hindi pa nasasakop ang lahat ng mga wika sa Pilipinas.

Kaugnay sa ganitong pag-aaral ang mga tinatawag na taypoloji at taksonomi na siyang nagiging simula ng mga katangiang unibersal sa wika.

2.3 Bakit kailangang pag-aralan ang tungkol sa mga unibersal?

Ayon kay E. Bach at R. Harms (1968), ang lingguwistik tiyuri ay nakasalalay sa pag-aalam o pagtuklas ng mga katangian o anyo ng taglay ng lahat ng mga wika. Ito mismo ang basehan ng mga "transformational rules" ng jeneratib grammar. Nakakagawa ng rul dahil nga ito'y mga regular. Sa madali't sabi, ang pagtuklas ng mga unibersal sa wika ang kahahantungan ng gawain ng bawat lingguwist.

Ang isang komperensya tungkol sa unibersal sa wika ay naganap noong 1961 sa New York. Ang produkto niyon ay isang libro na inedit ni Joseph Greenberg. Isang libro din tungkol sa mga unibersal sa lingguwistik tiyuri ang pinablis din noong 1968. Inedit ito nina E. Bach at R. Harms. At ngayong 1990, tayo naman ang may kongres tungkol sa mga unibersal sa mga wika sa Pilipinas.

3.0 Pagbibigay ng Distingksyon:

Gagamitin dito ang distingksyon na ginamit sa nasabing komperensya sa New York noong 1961. Dahil nga sa limitasyon ng kaalaman natin tungkol sa mga wika, nararapat lang na mapag-iba natin ang mga sumusunod:

3.1 Unibersal na walang restriksyon:

Ito'y mga unibersal na pawang taglay ng lahat ng mga wika. Halimbawa, ang lahat ng wika ay may nawn at mga verb.

3.2 Unibersal na base sa implikasyon:

Kung taglay ng isang wika ang isang katangian, sumusunod lamang na totoo din ang isa pang katangian. Halimbawa, kung may dual sa wika, lohikal lang na may plural.

3.3 Unibersal na base sa istatistiks:

Batay sa empirikal na imbistigasyon, malawakan ang pagkakatatotoo ng isang katangian. Halimbawa, ang pagkakaroon ng neysal sa mga wika ay halos laganap sa buong mundo.

4.0 Mga Unibersal sa pagsasalin:

Ang pagsasalin ay isang prosesong paglalagay o paglilipat sa RW, sa pinakamalapit at natural na paraan, ang lahat ng kahulugan na nasa SW. Binibigyang diin kung ano muna ang ibig sabihin, at pagkatapos nito ang istayl.

Napapaloob sa depinisyong pagsasalin ang pangangailangang gumamit ng dalawang wika. Dahil dito, nagiging komplikado ang pagbuo ng mga unibersal. Dahil sa natural na katangian ng proses, ang unibersal ay dapat iugnay sa relasyon ng dalawang wika.

4.1 Kung titingnan ang malawakang tendensi, makikita na ang mas kinikilalang dominanteng wika ang madalas na SW.

Ang pagkadominante ay hindi dahil sa katangiang panglingguwistika ngunit dahil sa kasaysayan ng lipunan. Kadalasa'y ang naiibang kaisipan ang nasa wikang di-katutubo at gustong ibahagi ito sa mga mamamayan kaya ito isinasalin.

Pagkatapos ng ganitong direksyon, madalas na ang di-dominanteng wika naman ang nagiging SW.

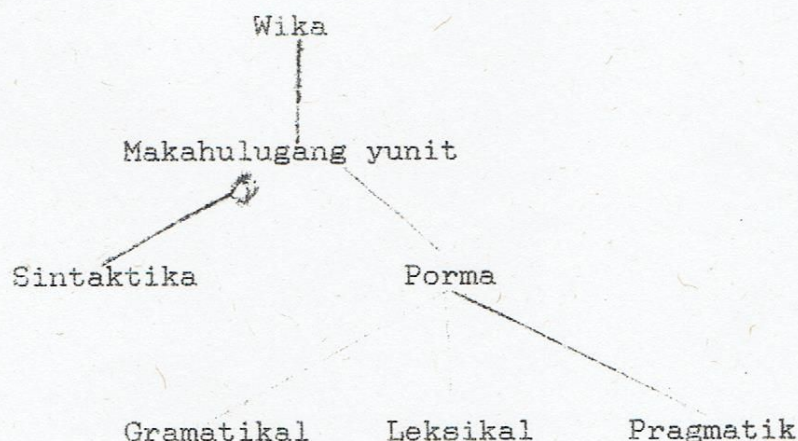
Sa palagay ko, ito'y isang istatistikal na unibersal dahil ang pagiging dominante ng isang wika ay hindi nangyayari na walang dahilan.

4.2 Napakalakas ng tendensi na magsaling gumagamit ng pormal korespondens sa mga nauunang pagsasalin. Isa muling istatistikal na unibersal ito. Sa pagdedebelop na lang ng mga pamamaraan nakita ang kahalagahan na pag-ibahin ang porma at kahulugan.

4.3 Madaling magsalin kung historikal na magkakahawig ang SW at RW. Ito'y isang unibersal na walang restriksyon. Ang tawag sa ganitong pagsasalin ay transposisyon dahil halos binabago lang ang salita at masasabing natural pa rin ang kaayusan.

5.0 Dahil nakabatay ang pagsasalin sa mga salita o leksikon, hindi maiiwasan na hahantong ito sa paghahambing ng leksikal na analisis ng mga wikang iyon. Mahalagang sangkap ang ganitong analisis sa pagsasalin. Nararapat lang na may konseptwal na freymwork na magpapaliwanag kung saan ang lugar ng mga salita sa paggamit ng wika at kung anu-ano ang sangkap nito para makatiyak na sa pagsasalin, walang nawawalang kahulugan.

5.1 Konseptwal na Freymwork ng Leksikal na Analisis:

Dayagram A: Leksikal Analisis

5.1.1 Ginaganit ang wika dahil may gusto tayong ipahiwatig o iparating na kahulugan. Ang paraan ng wika ay sa pamamagitan ng mga salita. Maaaring makahulugan ang isang salita, isang freys o sentens. Para maisali ang lahat ng ito, gagamitin ang term na Makahulugang yunit o (MY).

Ang bawat MY ay may dalawang elemento, ang sintaktiko at form. May dalawang uri rin ng elementong sintaktiko, iyong base sa patern at iyong base sa ponetika. Ang elementong sintaktiko na base sa patern ang nagsasabi kung paanong ayos mayroon ang MY kaugnay ng ibang mga MY. Ito ang elementong hindi nakikita kung nag-iisa. Kailangang nasa isang konteksto and MY para malaman ang sintaktikong elemento. Ang kabuuan ng mga katangian ng elementong ito ang basihan ng mga freys istratyr at mga transpormeysyonal rul ng jeneratib gramar. Iyong elementong sintaktiko na base sa ponetika ay mga marker o palatandaan ng iba-ibang fityr o relasyon sa wika. Tingnan natin ang isang halimbawa:

10) Maganda si Maria.

Kasama sa sintaktikong elemento ng maganda ang pagiging adjektib, ang ayos na nauuna sa freys na si maria at ang gamit ng ma- bilang afiks ng ganda.

5.1.2 Iyong bahagi ng MY na laging naririnig o nakikita (kung nakasulat) ang tinatawag na porma.

5.2.0 May tatlong kahulugan ito, ang gramatikal, leksikal at pragmatik.

5.2.1 Ang gramatikal ang ano mang bahagi ng MY na may kinalaman sa maayos na pagkakaugnay nito sa ibang MY. Kasama sa kahulugang gramatikal ang uri ng kaugnayan mayroon sa mga salita.

Ayon kay Nida (1974), ang Inggles na preposisyon na of ay may maraming kahulugang gramatikal na hindi madaling makita. Pansinin natin:

11)	Jesus of Nazareth	(Jesus comes from Nazareth)
	will of God	(God wills)
	God of peace	(God causes peace)

5.2.2 Ang leksikal na kahulugan ang nagsasabi sa kahulugan ng MY. May maraming klaseng uri ng kahulugan. Ang pinakasentral ay ang conceptual na kahulugan. Kung minsan tinatawag itong reperensyal o denoteytib. Ito ang tuwirang at ang pinakamahalagang kahulugan ng MY. Maaaring and konseptwal na kahulugan ay bunga na ng pagpili ng figyuratib o talinhaga at hindi ang literal na kahulugan. Kasama din sa aspetong ito ang konotasyon at afektib na kahulugan. Ang afektib and bahaging naguudyok ng isang klaseng reaksiyon sa tagapakinig. Pansinin ang halimbawa:

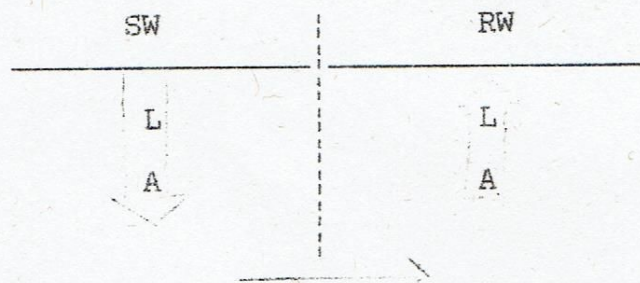
12) Masyadong malalim ang pananalita niya.

Ang leksikal na kahulugan ng malalim ang pananalita ay iyong mahirap maintindihan.

Mapapansin dito na ang Makahulugang yunit ay ang freys na malalaim ang pananalita. Ang leksikal analisis ay nagsisimula sa simpleng lebel patungo sa mas kompleks.

5.2.3 Ang kahulugang pragmatik ang nagsasabi kung anong reaksiyon ang maaaring makuha sa mga nakikinig o bumabasa sa paggamit ng isang MY. Sinasabi nito kung ang isang salita ay masyadong impormal o kaya'y nakakasakit ng damdamin. Kung minsan, neutral and isang EU sa aspetong ito kagaya ng halimbawang (10).

5.3 Mga Istep sa Dalawang Klase ng Pagsasalin

Dayagram B: Pormal Korespondens at Daynamik Ekwibalens

5.3.1 Sa pormal na korespondens, isang istep lang ang kailangan dahil ang porma ng SW ang mahalaga. Pinapalitan ang salita sa SW ng nararapat na salita sa RW. Ito ang sinusunod hanggang tinatanggap pang tama ang sentens. Makikita ito sa paggamit ng arow mula sa SW patungong RW.

5.3.2 Pero sa daynamik ekwibalens, kinakailangan ang mga sumusunod:

5.3.2.1 Analisis

Dito hinihimay ang isang salita o sentens para malaman kung ano nga ang nilalaman. Pagkatapos, binubuo ang mga kernel sentens. Ito ay mga simpling sentens na iisa lang ang predikeysyon. Inaayos ang mga kernel sentens para makita ang kaugnayan sa isa't isa.

5.3.2.2 Transfer o paglilipat

Paglilipat ng lahat ng nilalaman ng SW sa RW. Tinitiyak na ang lahat ng kernel ay maililipat. Dito rin magkakaroon ng mga adjustment dahil sa pagkakaiba ng dalawang wika.

5.3.2.3 Riistraktvur o muling pag-bubuo

Muling binubuo ang kahulugan pero sa istruktura at ponolohiya ng RW. Isinasaalang-alang dito ang uri ng mambabasa para maiangkop ang uri ng wikang gamit at ang lebel ng kanilang kakayahan.

Kung iuugnay ang dalawang dayagram, ang elementong sintaktika at porma ay nabibilang sa sarfeys istraktyur na kitang-kita sa pormal korespondens. Makikita ang kahalagahan ng leksikal analisis sa tatlong istep ng daynamik ekwibalens. Kailangan magkapareho ang gramatikal, leksikal at pragmatik na kahulugan sa analisis at muling pagbuo.

6.0 Iba pang mga Unibersal:

Dahil sa relebans ng leksikon sa pagsasalin, kung mayroon pang babanggitin na unibersal, ito'y nasa larangan nito. Papansinin ang mga unibersal na katangian na malaki ang kinalaman sa pagsasalin - dahil nagbibigay ito ng kahirapan o magkaibang opinyon sa teorya o praktis.

6.1 May polisemi sa lahat ng mga wika. Ito'y isang paraan ng pagbibigay ng panibagong kahulugan sa matagal na ginagamit na salita o mga salita. Naniniwala akong ito'y unibersal na walang restriksyon dahil hindi kaila ang di-mabilang na mga bagong ideya na hinahayaang magawa ng wika sa pamamagitan ng polisemi. At kung wala ito, masyadong maraming salita ang dapat imemorya.

6.2 Ang mga ginagamit na ekspresyon sa polisemi ay iyong batay sa sariling kultura. Makikita sa bawat kultura din ay napapaloob ang mga katangiang pawang totoo para sa lahat. Kaya naniniwala akong isang unibersal na walang restriksyon and penomena na antroposentrisim. Ginagamit ang katawan at kakayahan ng tao bilang basehan ng mga ekspresyon na figuratib. Ang kakayahang gumawa ng panibagong kahulugan ay higit na malaya at mabilis kaysa sa pagbuo ng panibagong ekspresyon o mga salita.

Mga halimbawa ng mga ekspresyon na ito ay iyong gumagamit ng bahagi ng katawan o mga kakayahan nito kagaya ng: mata (ng pinya), tenga (ng tasa), paa (ng silya), natutulog (na mantika) at iba pa.

Ang ganitong penomena ay nagpapatibay sa isang praperti o katangian ng wika na tinatawag ng parsimoni - ang pagiging matipid sa paggamit ng wika. Kaya sa halip na magbuo ng panibagong salita, ginagamit na lang iyong akma ang gamit pero sa naiibang konteksto.

Marami ang naniniwala na walang mga sinonim dahil din sa paniwala ng ganitong prinsipio ng parsimoni.

6.3 Kapag mahalaga sa isang kultura ang isang bagay o konsepto, magdedebelop ang wika ng mga salita na magpapahayag ng pagkakaiba-iba (differentiation) sa ilalim ng isang leksikal domeyn o paksa.

6.4 Ang tabu ay isang unibersal at gayon din ang paggamit ng yupemismo. Ito ay mga istatistikal na unibersal.

7.0 Ilang mga Problema sa Pagsasalin ng Bibliya:

Malaki ang pagkakaiba ng mga wika at kultura na ginamit sa Bibliya kung ihahambing sa mga wika at kultura sa Pilipinas. Makikita ito sa sintaktika at porma. Hindi katakataka na nagbibigay ito ng kahirapan sa mga tagasalin.

7.1 Sa Sintaktika

Sa Lumang Tipan o Old Testament, ang pangalan ng Panginoon ay may kadalasang bigkas na YAHWEH. Ito ay base sa Hebreo na may kahulugang 'to be', ang kopyula na verb. May mga pagkakataon kagaya sa Exodus 3.14 na kailangan isalin ang I AM. Ang elementong pangkasalukuyang isteyt (AM at hindi WAS) ay mahalaga dito pero mahirap isalin dahil walang kopyula na verb sa mga wika sa Pilipinas. Sa ganitong mga pagkakataon, kailangan gamitin ang pinakamalapit na salin. Ipapakita sa ibaba ang sentens sa Inggles at sa Tagalog.

13) Exodo 3.13-14

Galing sa Inggles, Revised Standard Version (PK):

Then Moses said to God, "If I come to the people of Israel and say to them, 'The God of your fathers has sent me to you,' and they ask me, 'What is his name?' what shall I say to them?"

God said to Moses, "I AM WHO I AM." And he said, "Say this to the people of Israel, 'I AM has sent me to you.'"

Galing sa Tagalog, Ang Biblia (PK):

At sinabi ni Moises sa Dios, Narito, pagdating ko sa mga anak ni Israel, at sasabihin ko sa kanila, Sinugo ako sa inyo ng Diyos ng inyong mga magulang; at sasabihin nila sa akin: Ano ang kaniyang pangalan? Anong sasabihin ko sa kanila?

At sinabi ng Dios kay Moises, AKO YAONG AKO NGA; at kaniyang sinabi, Ganito ang sasabihin mo sa mga anak ni Israel, Sinugo ako sa inyo ni AKO NGA.

7.2 Sa Leksikon o Bokabularyo:

Mahirap isalin ang mga salitang nagsasabi tungkol sa kulturang Semitik. Kung talagang wala, ang pinakamalapit na pareho ang gamit ay puwedeng gamitin.

14) Apocalipsis 1.14

Galing sa Inggles, RSV:

...as white wool, white as snow;

Galing sa Tagalog, AB:

... mapuputing gaya ng balahibong maputi ng tupa, gaya ng niebe;

15) Genesis 17.10

Galing sa Inggles, RSV:

...Every male among you shall be circumcised.

Galing sa Tagalog, AB:

...tutuliin ang bawat lalaki sa inyo.

Sa halimbawa 15), ayaw gamitin ng marami ang salitang pagtutuli, pero napakahirap humanap ng yupemismo para dito.

16) Mateo 23.5

Galing sa Inggles, RSV:

They do all their deeds to be seen by men; for they make their phylacteries broad and their fringes long...

Galing sa Tagalog, AB:

...sapagkat nangagpapalapad sila ng kanilang mga pilakteria at nangagpapalapad ng mga laylayan ng kanilang mga damit.

Sa kultura ng relihiyon ng Judaismo, ang phylactery ay mga kahong lalagyan ng mga salita galing sa banal na kasulatan. Nakatali ito sa katawan para laging mapag-aralan ito.

Kagaya ng salin sa Tagalog, kailangan ang panghihiram.

Bibliograpi

- Almario, Virgilio S. "Pamamangka sa Dalawang Wika".
Sagisag (Enero-Pebrero 1977).
- Bach, Emmon at Robert T. Harms eds. 1968. Universals
in Linguistic Theory. New York: Holt, Rinehart
and Winston, Inc.
- Cruz, Isagani. "Sining nga ba ang Pagsasalin?"
Likha 8.2. 1985.
- Enriquez, Virgilio. "On the Translation of Foreign
Language to Filipino." Nasa Towards a Filipino
Psychology: Essays and Studies on Language and
Culture. Quezon City: Philippine Psychology
Research and Training House. 1982.
- Greenberg, Joseph ed. 1963. Universals of Language.
Massachusetts: M.I.T. Press.
- Hosillos, Lucila. "Notes on Translation". The
Literary Apprentice 49, 1976-77.
- Leech, Geoffrey. 1981. Semantics. Penguin.
- Lumbera, Bienvenido. "Ang Tagasalin at ang Kanyang
Mambabasa." Philippine Collegian (Agosto 14,
1975).
- Nida, Eugene at Charles Taber. 1974. The Theory and
Practice of Translation. E.J. Brill, Leiden:
United Bible Societies.
- _____ and Jan de Waard.. 1986. From one Language to
Another. New York: Thomas Nelson Publishers.
- Tiongson, Nicanor G. "Pagsasali'y di Biro."
Sagisag (Mayo, 1976).

Mga Bibliya

- Ang Biblia. Philippine Bible Society, Manila:
1915.
- Magandang Balita Biblia. Philippine Bible Society,
Manila: 1982.
- The Bible: Revised Standard Version. Great Britain:
WM. Collins Sons & Co. Ltd. 1952.

5th PHILIPPINE LINGUISTICS CONGRESS
University of the Philippines
Diliman, Quezon City
May 30 - June 1, 1990

Common Philippine/Proto Philippine:
Some Implications for National Language Development

Faculty Center Conference Hall
May 30, 1990, 1:30 P. M.

Andrew Gonzalez, FSC
De La Salle University

not to copy

Andrew Gonzalez, FSC, Ph.D.
Professor of Languages and Literature
De La Salle University
2401 Taft Avenue
Manila, Philippines

Gemein-Philippinisch or Ur-Philippinisch?

Brandstetter Revisited on Universals

Brandstetter's classic article on Gemein-Indonesisch, antedating Dempwolff's classic reconstruction of Ur-Austronesisch, was an attempt to find the commonalities (or universals) among the Philippine languages.

Unlike Schleicher in the nineteenth century, who attempted to reconstruct Proto-Indo-European and even wrote a fairy tale in it, Brandstetter was a realist and an empiricist and insisted on what was empirically provable as common among the existing Austronesian languages. From an epistemological viewpoint, he was a nominalist and considered his reconstructions as constructs (abbreviations of common features).

The same problem arises with regard to the reconstructions one finds in Proto-Philippine. One can take the position of Zorc who reconstructs a parent language, or one can take the position of Reid who doubts the historical reality of Proto-Philippine and proclaims its demise as a working concept.

Thus, the nominalist versus realist debate, so popular during the Middle Ages, reemerges in modern Philippine and Austronesian linguistics.

The author takes the safer empirical position akin to the nominalist position of Brandstetter and outlines the main features of Gemein-Philippinisch without thereby closing the door to a more realistic position once more data becomes available.

1. Introduction

In line with the theme of the Fifth Philippine Linguistics Congress on 'Universals of Language', this paper reviews the literature on discoveries of features of Proto-Philippine as the putative parent of the Philippine and Philippine-type languages (found in Borneo, the Celebes, Formosa (now Taiwan), and Guam (Chamorro)).

The reality of this parent language, established in general outline by Dyen's (1965) lexicostatistical techniques and reconstructions in detail by Zorc (1974, 1979a, 1981-85), has been challenged by Reid (1981).

The controversy brings to mind the debate between the nominalists and realists of the Medieval Scholastics on the reality of universals. More specifically, when applied to language reconstructions, the reality of linguistic reconstructions established by the careful labor of diachronic linguists using the comparative method, has been put in question. Are these reconstructions reflective of a real language truly spoken by a community, the predecessor of the communities of Philippine or Philippine-type languages, in the same manner that August Schleicher (1861-62) in the nineteenth century felt confident enough to compose a short narrative (a fable) in Proto-Indo European, or are these reconstructions merely abbreviations, a form of linguistic shorthand, or common features of these existing languages without claiming anything more (see Schleicher 1861-2, cited in Pedersen 1962:262, 267-8)? Do we, in effect, have a genuine Ur-Philippinisch on the style of Otto Dempwolff's (1934, 1937, 1938) Ur-Austronesisch, or do we merely have a

Gemein-Philippinisch in the mode of Brandstetter's (1916) Gemein-Indonesisch (Common-Indonesian)?

Prescinding for the moment from the controversy, the paper presents the findings of historical linguists on Proto-Philippine and the details of their reconstruction (phonology, morphology, syntax, and lexicon). Then the controversy on the reality of this reconstructed language is discussed and evaluated. The paper concludes with the implications of these findings for national language development in the Philippines.

2. Sources

The first attempt to reconstruct the parent of Philippine languages was made by Costenoble in the late 1930's (but the list was published in 1965), a collection expanded by Lopez (1970, 1974) and published as a special issue of Archive.

The concept of sub-groupings within Austronesian descending from Proto-Austronesian (see Dempwolff, first volume, 1934) into various branches, was established by Dyen (1965, 1971) using methods of lexicostatistics and basing itself on lexical data alone. For the Philippine languages, using the same method, putative trees have been attempted by Thomas and Healey (1967), McFarland (1980), Walton (1979), and Zorc (1977b). For specific language groups among the Philippine languages, Elkins (1974) has made a putative tree for the Manobo languages, Gallman (1979) for South East Mindanao, Stark (1961) for Western Mindanao, Pallesen (1973) for the Sama languages, Allison (1979) for the Danao languages, Zorc (1972a) for Bisayan, McFarland (1974) for Bikol, and Reid (1974) for the Northern languages.

Actual reconstructions of Proto-Philippine lexicon (and therefore phonology) have been formulated most extensively by Charles (1974) and Zorc (1977), based initially on Dempwolff's (1934, 1937, 1938) *Ur-Austronesisch*, as well as by Llamzon (1975) and Paz (1981). Proto Philippine accent has been reconstructed by Zorc (1977a, 1979a), especially in his consideration of Pangasinan, and accent in the parent language by Kemp Pallesen (1972, 1979) in his study of the Sama languages. From the reconstructions of grammatical functors, one may obtain a notion of these formatives in Zorc (1974, 1977c); Wolff (1974, 1981), McFarland (1980), Reid (1979), Little (1974), and for a more extensive grammatical reconstruction of the Proto-Austronesian subsystems of focus, see Starosta, Pawley, and Reid 1982. Lopez (1965) and Constantino (1970) were the first to attempt a common grammar of Philippine languages, the latter using a transformational model (deep and surface structure). Gonzalez (1982) developed a model of measuring language distance when comparing Philippine languages using surface structure features of grammar (morphology and syntax) and tested it on these Philippine languages.

3. A Sketch of Proto-Philippine

3.1. Phonology

3.1.2. Vowels

Proto-Philippine, based on the reconstructions of comparativists already cited, exhibits a four-vowel system like Dempwolff's Proto Austronesian:

i

u

with the pepet reflex found in various phonological realizations; it is preserved in the Northern languages as /~~a~~/ or unrounded high back vowel.

3.1.2. Consonants

The consonantal system represents a much reduced inventory compared to Proto-Austronesian with the collapsing of many similar protophonemes into one. Thus (see Zorc 1981:iii):

p	t	k	q, '
b	d	g	
		D	
		j	
	s	G	h
m	n	ɲ	ŋ
	l		
	r		
w		y	

3.1.3. Accent

Accent has been reconstructed by Zorc (1977a, 1979ac) using Pangasinan as his test language; an accent is realizable as vowel strength, as happens in Tagalog, where it is reconstructible (Zorc 1972b).

3.1.4. Intonation

No evidence has been adduced for specific intonational features of the proto-language nor has there been any attempt to

do any reconstruction on this feature.

3.2. Grammatical forms

Reconstructible grammatical forms are grouped by Zorc (1977c) in his English-Proto Philippine data index: (Grammatical systems).

Table 1

Grammatical Etyma

*ka-		enumerative marker
*bə k é n		negative predicative
*na		completive (clitic)
*pa		incompletive (clitic)
*-a, *-i		imperative
*-ən		object focus marker
*hi-/ʔ-		instrumental focus marker
*(h)iR-		instrumental focus marker + future
*-in-	infix	object focus and past
*mag-		actor focus marker
*maR-		actor focus marker + conditional
*maN-		verb prefix
*na-		object focus marker + perfective, putative
*nag-		actor focus marker + past
*naR-		actor focus marker + past
*-um-		actor focus marker
*-umin-		actor focus marker + past
*piDah		'how many'
*'anu/ūnu		'what'
*ka?nu		'when-past?'
*si?nu		'who'

3.3. Case Marked Pronouns, Deictics and Determiners

The Philippine languages have case marked pronouns, deictics and determiners (see Table 2); some forms are reconstructible in whole or in part. However, what seems to have happened is that different speech communities drew from a 'treasure chest' of forms, combined some monosyllabic formatives differently into disyllabics, and then used different subsets (some overlapping with other forms) to come up with the following types:

A determiner system with three or four case markings
(nominative, genitive, oblique, and/or directional),
distinguishing proper from common nouns, and adding a
plural marker

A parallel system with pronouns and deictics

Table 2

Reconstructed Case Marked Pronouns, Determiners and Noun Markers
(Zorc 1977)

NOMINATIVE				
	1	2	1 & 2	3
Singular	*aku	*i-	*kita	*siya
	*ku	*ikaw	*ta	*naan
		*mu		
Plural	*kami	*kamu	*tam	*sira
		*kayú	*kitayu	
		*kamayu		
GENITIVE				
	1	2	1 & 2	3
	incl	excl		
Singular				*niya
Plural	*nami		*Nda	*nira
	*nam en	*nate n		
OBLIQUE				
Singular	*ak e n		*íyu	
DEMONSTRATIVES				
	Near Nominative			
	*iní			
	Genitive			
	*ni			
DETERMINERS				
	Nominative	Genitive	Oblique	
proper noun	*si	*ni		
common noun			*sa	

3.4., Lexicon

The common lexical terms which may be reconstructible into protoforms have been summarized by Zorc (1979bb) and give a picture of the cultural life of the proto-Philippine people, their occupations, and means of livelihood, their surroundings, their animals, crops and food. The following domains may be inferred from the reconstructible vocabulary (Zorc 1979b:67-70):

Rice agriculture	Building and Construction
Horticulture and plant use	Commerce and Trade
Boating and seafaring	Weaving and Braiding
Fishing and the sea	Sewing
Hunting and animals	Utensils

(See Table 3 for a list of Philippine protoforms in these domains.)

Table 3

Philippine Proto-Forms for Semantic Domains
of Agriculture and Living
(Zorc 1977)

Boating and Seafaring	:	*baŋka? 'outrigger'
		*dalu:yun 'tidal wave'
Building and Construction:		*haDi:Ri 'housepost'
		*wa:say 'adze'
Weaving and Braiding	:	*habel 'weave'
		*ha:bel 'blanket'
Sewing	:	*tahiq 'to sew'

3.5. Semantics

Pallesen (1977) points out semantic universals among the Philippine languages or common semantic dimensions which occur across languages and which give indications of the mental world of our proto-Philippine men and women: semantic primitives about taste, attitudinal and modal particles, case relationships and the classification of verbs, temporal and spatial deixis, pronouns and their extended uses; folk botanical taxonomies (320).

More traditionally, one can add the following categories:

NOUNS AND PRONOUNS

duality

inclusive/exclusive

± near speaker

± near hearer

sequence of birth among siblings

VERBS, ADVERBS, ADJECTIVES

space as an indicator of time

topic-focus

COMMUNICATIVE DIMENSIONS

respect markers

3.6. Syntax

Since forms are reconstructible only as individual formatives (roots and affixes), we really cannot reconstruct word order with certainty except to say that based on the majority of the Philippine languages Proto-Philippine must have been a VSO language where S is agent and O is object.

If deep structure is an indicator of early forms of the language, then one can think of this language as a verb with its case arrays eventually ordered as VSO in surface structure but with possibilities of changing the sequence to mark special emphasis.

One can think of three to four surface case marked noun phrases, the case markers realized as pre-posed determiners (the case marking mirrored in the pronominal and deictic systems) with possibilities of multiple sequential polysynthetic agglutination in the verb root and less rich agglutinating possibilities in the nominal system. There must have been overt markings to indicate agreement or harmony between verb and subject realized in the daughter languages as focus or subject (see Starosta, Pawley and Reid 1982). Post-verbal particles or clitics served various purposes--as adverbial markers and as pragmatic markers (mood, tone, state of mind, illocutionary force). Many of these particles or clitics are found across language groups.

4. The Reality of Proto-Philippine

The argument on the 'reality' of Proto-Philippine may be considered from two points of view.

Accepting the reality of reconstructed forms and therefore the validity of the comparative method and internal reconstruction as well as various techniques of inferring a common period of development (shared innovations, common features, similar morpheme structure differentiae (McFarland 1974)), Reid (1981) nevertheless casts doubt on the reality of Proto-Philippine as a viable concept and announces its demise on

doubts on a 'daughter' entity such as Proto-Philippine as a one-time distinct special community which was unified and then split into 'grand-daughter' languages which became the intermediate parents of branches of the Philippine languages (e.g., the Northern and Central groups). Because of such forms outside the family, direct ancestry is more difficult to trace and a priori becomes questionable as an undertaking. To confirm Zorc's Proto-Philippine reconstruction, we would have to make sure that these forms are unique to this group of languages to infer a common period of development. If forms similar to reconstructed Proto-Philippine are found elsewhere in other groups, then the case for a common period only for the Philippine and Philippine-type languages becomes weaker.

On the other hand, following rules of sound correspondence and strictly following the principles and procedures of the comparative method, one does arrive ^{at} earlier forms by strict sound correspondence arrays which although permitting secondary development and subsequent phonological reflexes are nevertheless, according to the canons of the comparative method, traceable to the Ur-Sprache. Zorc argues that as long as only principled reconstructions (i.e., strict adherence to sound correspondences) are posited without ad hoc solutions to exceptions which cannot be reduced to other correspondences, thus necessitating the positing of another proto segment, then strictly speaking, as experience with comparative work has confirmed in many other language families (Indo-European, Amerindian), one can hypothesize ^{intermediate} stages which can be confirmed by later ^{exempla and citations.} Otherwise, the whole theory of

historical reconstruction falls apart. And in the reconstructed forms of Zorc's etymological work (1981-1985), over 15000 entries, arrived at after continuous checking and cross-checking, with the elimination of loans and based on a putative grouping which in its general outlines has been confirmed, one does reconstruct forms which are based on strict correspondences among sounds of cognates found only among Philippine and Philippine-type languages. To refuse to accept these proto-forms as historically real (through not necessarily confining Proto-Philippine only to the archipelago) would be to cast doubt on the validity of any reconstruction work.

On a higher level, we return to the more basic question apart from Reid's objections, that is, we can question, as the nineteenth century dialectologists and wave-theorists did, contra August Schleicher, the reality of any reconstruction. Are these * (starred) items merely abbreviations of sound correspondence arrays or are they representative of a historically prior linguistic reality?

Applied specifically to Austronesian, one can take Renward Brandstetters' position (1916) and claim nothing more than that these starred forms represent common features of contemporary related languages belonging to one family, without making any claims that these forms represent earlier historical forms of the 'mother' language among the daughter languages. That is why Brandstetter called his construct 'Gemeinindonesisch' or 'Common Indonesian'. One concludes that Brandstetter, for methodological purposes, subscribed initially to the nominalist view that these

items were at bottom only abbreviations of common features; however, when he found these common forms in all the languages, though with some modifications, he had more confidence in accepting them as earlier forms of Ur-Indonesisch, which he discussed in the second part of his essay.

Or one can take the classical nineteenth century view subscribed to by Otto Dempwolff (1934, 1937, 1938) and on the basis of careful examination of over 80 languages of the Pacific reconstruct an 'Ur-Austronesisch' or a Proto-Austronesian -- a parent language inferrable as a real language on the basis of features provided by empirically observable daughter languages.

With the use of test languages and criterion languages, Dempwolff was able to reduce the inventory of sounds of Ur-Austronesisch to a plausible language. As new languages of the Pacific were uncovered, and as new correspondences have been discovered, Dyen (1971) has had to increase the inventory of these proto phonemes to a point when the parent language seems to have an embarrassment of multiple segments making it a non-plausible language because having an unduly rich phonological inventory (see Dahl 1976 for a more constrained inventory).

In any case, this embarrassment of riches with regard to protophonemes does not arise with reconstructions of languages in the archipelago and beyond so that the emerging parent language not surprisingly resembles its daughter languages to a remarkable extent. Proto-Philippine is a plausible language because so close to its daughters in appearance--the time depth is such as not to have distorted the family resemblance too much even after over 2000 years (the putative date of separation at least within

the archipelago)--probably because the sound system is so simple to begin with that it has attained a kind of 'steady state' of simplicity and has resisted complexification.

Thus, I would not as easily declare the demise of proto-Philippine (or Ur-Philippinisch) or even intone an early requiem for it as Reid does. The concept is still viable, within the premises of the paradigm of comparative and historical linguistics, and may be used with great profit in examining the languages in the archipelago and elsewhere for the same common features. It may be used as a springboard for considering changes among the daughter languages and tracing their development, aided where available by ethnographic and archaeological and historical data.

However, whether or not we choose to be a nominalist or a realist, the discovery of common features among these languages is a practical exercise for national language development in our search for a usable past--for purposes of standardization and elaboration, to provide a treasure trove of forms with suitable pedigree in the necessarily tedious work of finding adequate roots to thematize contemporary reality and in seeking currency for these coinages by harking back to their common ascription as linguistic heirlooms of the (Filipino) people.

5. Some Implications for National Language Development

The summary of studies which I have just outlined is an attempt to present a state-of-the-art report on where modern scholarship is at with regard to the concept of Proto-Philippine.

The theme of this conference, however, is language development, specifically, the national language of the Philippines, FILIPINO, and the topic of universals.

What I have tried to describe is a product of the investigations of diachronic or historical linguistics. Obviously, even in our search for a usable past to forge our linguistic identity as a people and to arrive at a linguistic symbol of unity and national identity, I do not advocate returning to our Ur-Sprache or original language, which putatively is set by lexicostatistics and other qualitative techniques of language as dating to a period of common contact 3000 years ago! Unlike Yehosua Ben-Yehuda, we cannot do the gigantic task of linguistic retrieval as he did with Biblical Hebrew since there is no conserving tradition of the language as there was with Biblical Hebrew!

However, these retrievable forms represent a common heritage, what we all possess as Filipinos. The fifteen thousand etyma compiled for example by Zorc and the Philippine morphemes reconstructed by Costenoble and Lopez and their forms are readily recognizable no matter which Philippine language one pays loyalty to as one's mother tongue. Could not then these reconstructed forms born of the rigorous methods of comparative and historical linguistics be accepted as a starting point of consensus and enable us to point to this Wortschatz as FILIPINO following the polygenetic sources of vocabulary that the framers of the 1973 and 1987 Constitutions call for? With 15000 core words, we can begin to expand through derivation and inflection as well as

through borrowing. Would this approach not then be a creative use of what is common or 'universal' among the Philippine languages.

It seems to me that at this point, diachronic linguistics converges with synchronic linguistics, since the nature of the data and the essence of the methodology lend themselves to the ferreting out of common elements, common linguistic family heirlooms which we can all lay claim to and own without any feelings of discrimination.

Can we not, therefore, complement the synchronic work of searching for acceptable usages by the majority (mostly through borrowing) with diachronic work arriving at common elements because of a common origin. To change the metaphor, cannot the daughters find equality, harmony and unity in a common mother?

REFERENCES

- ALLISON, E. JOE. 1979. Proto-Danaw: A comparative study of Maranaw, Magindanaw, and Iranun. In *Studies in Philippine linguistics* No. 10, *Pacific Linguistics* A.55, 53-112. Canberra: The National Australian University.
- BRANDSTETTER, RENWARD. 1916. An introduction to Indonesian linguistics, tr. by C.B. Blagden. Royal Asiatic Society Monograph 15. London. (See Essay II, Common Indonesian and Original Indonesian, 67-134).
- CHARLES, MATTHEW. 1974. Problems in the reconstruction of Proto-Philippine phonology and the subgrouping of the Philippine languages. *Oceanic Linguistics* 13.1-2.457-509.
- CONSTANTINO, ERNESTO. 1965. The sentence-patterns of twenty-six Philippines languages. *Lingua* 15.71-124.
- _____. 1970. The deep structures of the Philippine languages. *The Archive* 1.2.65-80.
- COSTENOBLE, H. 1942. *Woerterbuch des Ur-Filipinischen*. (Manuscript).
- DAHL, OTTO CHRISTIAN. 1976. Proto-Austronesian. Scandinavian Institute of Asian Studies Monograph Series No. 15. Curzon Press.
- DEMPWOLFF, OTTO. 1934, 1937, 1938. Vergleichende Lautlehre des austronesischen Wortschatzes. Beiheft zur Zeitschrift für Eingeborenen-Sprachen 15, 15, 19. Berlin: Dietrich Reimer.
- DYEN, ISIDORE. 1965. A lexicostatistical classification of the Austronesian languages. Bloomington: Indian University Press.
- _____. 1971. The Austronesian languages and Proto-Austronesian. In *Current trends in linguistics*, volume 8, ed. by Thomas Sebeok, 5-54. The Hague: Mouton.
- ELKINS, RICHARD E. 1974. A Proto-Manobo word list. *Oceanic Linguistics* 13.1-2.509-611.
- GALLMAN, ANDREW FRANKLIN, II. 1979. Proto-South-East Mindanao and its internal relationship. In *Papers in Philippine Linguistics* No. 10, *Pacific Linguistics* A.55, 1-52. Canberra: The National Australian University.
- GONZALEZ, ANDREW. 1982. Tagalog, Kapampangan and Hiligaynon: Some attempts at language distance measures. In *Gava' Studies in Austronesian languages and cultures*, ed. by Rainer Carle, Martina Henschke, Peter W. Pink, Christel Rost

- and Karen Stadlander, 321-'76. Berlin: Deitrich Reimer Verlag.
- LITTLE, A. JOHN, JR. 1974. The categories durative, frequentative, and repetitive in Proto-Philippine. Paper presented at the First International Conference on Comparative Linguistics, Honolulu, Hawaii.
- LLAMZON, TEODORO A. 1975. Proto-Philippine phonology. Archipel 9. Paris.
- LOPEZ, CECILIO. 1965. Contributions to a comparative Philippine syntax. *Lingua* 15:3-16.
- _____. 1970. Some new morphemes in Philippine languages. *The Archive* 1.1.5-32.
- _____. 1974. Comparative Philippine wordlist, ed. by Ernesto Constantino. *The Archive Special Monograph No. 1*. Quezon City: University of the Philippines and the Philippine Linguistics Circle Archives of Philippine Languages and Dialects.
- McFARLAND, CURTIS D. 1974. The dialects of the Bikol area. Unpublished Ph.D. dissertation, Yale University, New Haven.
- _____. 1980. A linguistic atlas of the Philippines. Monograph Series No. 15. Tokyo: Institute of the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa.
- PALLESEN, A. KEMP. 1972. Phonemes of Proto-Sama. (Typescript)
- _____. 1973. Partial finder list for Malaysian and Indonesian dialects of Sama and Bajao. (Typescript)
- _____. 1977. On Pan-Philippine semantic universals. In *Language planning and the building of a national language. Essays in honor of Santiago A. Fonacier on his ninety-second birthday*, ed. by B.P. Sibayan and A.B. Gonzalez, 304-321. Manila: Linguistic Society of the Philippines and Language Study Center, Philippine Normal College.
- _____. 1979. The pepet in Sama-Bajao. *South-East Asian Linguistic Studies*, Volume 3. Pacific Linguistics C.45.115-42.
- PAZ, CONSUELO J. 1981. A reconstruction of Proto-Philippine phonemes and morphemes. A publication of the Cecilio Lopez Archives of Philippine Languages and Philippine Linguistics Circle. Quezon City: University of the Philippines.
- PEDERSEN, HOLGER. 1962. *The discovering of language*, tr. by John Webster Spargo. Bloomington: Indiana University Press.

- REID, LAWRENECE E. 1974. The Central Cordilleran subgrouping of Philippine languages. *Oceanic Linguistics* 13.511-60.
- _____. 1979. Evidence for Proto-Philippine nominative marking. *Philippine Journal of Linguistics* 10.1-2.1-20.
- _____. 1981. The demise of Proto-Philippines. Papers from the Third International Conference on Austronesian Linguistics, Vol. 2. *Pacific Linguistics* C.75:201-16.
- SCHLEICHER, AUGUST. 1861-62. *Compendium des Vergleichenden Grammatik der indo-germanischen Sprachen.*
- STARK, D.S. 1961. Proto-Binukid Dibabaon. *SIL Working Papers* 5.65-76.
- STAROSTA, STANLEY, ANDREW K. PAWLEY, AND LAWRENCE A. REID. 1982. The evolution of focus in Austronesian. In Papers from the Third International Conference on Austronesian Linguistics, ed. by Amran Halim, Lois Carrington, and S.A. Wurm, 145-170. *Pacific Linguistics* C-75. Canberra: The Australian National University.
- THOMAS, DAVID and ALAN HEALEY. 1967. Some Philippine language subgroupings: A lexicostatistical study. *Anthropological Linguistics* 4.9.21-33.
- WALTON, CHARLES. 1979. A Philippine language tree. *Anthropological Linguistics* 21.2.70-98.
- WOLFF, JOHN U. 1974. Proto-Austronesian *r and *d. *Oceanic Linguistics* 13.77-121.
- _____. 1981. Proto-Austronesian *c, *z, *g, and *T. *Pacific Linguistics* C75.1-30. Canberra: The Australian National University
- ZORC, R. DAVID. 1972a. The western subgrouping of Bisayan. *Oceanic Linguistics* 11.2.110-39.
- _____. 1972b. Current and Proto Tagalic stress. *Philippine Journal of Linguistics* 3.1.43-57.
- _____. 1974. Towards a definite Philippine word-list. The quantitative use of vocabulary in identifying and classifying languages. *Oceanic Linguistics* 13.1-2.409-55.
- _____. 1977a. Proto-Philippine accent. (Manuscript).
- _____. 1977b. The Bisayan dialects of the Philippines:

Subgrouping and reconstruction. Pacific Linguistics, C-44.
Canberra: The Australian National University.

ZORC, R. DAVID. 1977c. English Proto Philippine data index.
(Grammaticala etyma). (Manuscript).

_____. 1979a. On the development of contrastive word
accent: Pangasinan, a case in point. South-East Asian
Linguistic Studies, Vol. 3, ed. by Nguyen Dang Liem.
Pacific Linguistics C.45.241-58.

_____. 1979b. An etymological, bilingual dictionary
-- esoteric or essential? Philippine Journal of Linguistics
10.1&2.63-73.

_____. 1981-1985. Core etymological dictionary of
Filipino Fascicles 1 to 4 (A to L). Manila: Linguistic
Society of the Philippines.

_____. 1983. Proto-Austronesian accent revisited.
Philippine Journal of Linguistics 14.1.1-24.

**KOMPARATIBONG PAG-AARAL
NG PLURALAYSER NG NAWN-PREYS
SA TAGALOG, SEBUANO, BIKOL AT ILOKANO**

Viveca V. Hernandez

*Ikalimang Konggreso ng Linggwistiks
sa Pilipinas*

30 Mayo - 1 Hunyo 1990

**Inisponsor
ng DEPARTAMENTO NG LINGGWISTIKS
sa pakikipagtulungan
ng SENTRO NG WIKANG FILIPINO
at PHILIPPINE NATIONAL SCIENCE SOCIETY**

Komparatibong pag-aaral ng pluralayser ng nawn-preys
sa Tagalog, Sebuano, Bikol at Ilukano

Viveca V. Hernández
Departamento ng Linggwistiks

Introduksyon

Sa papel na ito, nilalayong pag-aralan ang prosesong ~~morpolojikal na pluralisasyon na nagaganap sa nawn-preye (NP)~~ sa apat na wika, i.e., Tagalog (Tag), Sebuano (Seb), Bikol (Bkl), at Ilukano (Ilk). Binatay ang pag-aaral na ito sa idyolek ng mga sumusunod na informant: Irma U. Peneyra ng Calapan, Oriental Mindoro para sa Tag, Evangeline Canaman ng Jasaan, Misamis Oriental para sa Seb, Naring Igno ng Ragay, Camarines Norte para sa Bkl, at Julio Valera ng Bangued, Abra para sa Ilk.

Kabilang sa sab-pamilya ng mga wikang Pilipino ng pamilyang linggwistiko na Awstronesyan, karaniwang tinuturing na mga wikang sentral ang Tag, Seb, at Bkl habang wikang hilaga naman ang Ilk. Bilang mga wikang magkakaugnay, hindi maitatanggi ang malaki nilang pagkakahawig. Pero ipinapalagay din na mayroon silang mga pagkakaiba dahil sa magkakaiba silang mga wika. Tatangkain ipakita sa pag-aaral na ito hindi lamang ang kanilang mga pagkakatulad, kundi na rin ang kanilang mga pagkakaiba sa pagsasagawa nila ng prosesong pluralisasyon sa NP. Sa pamamagitan nitong komparatib na pag-aaral, inaasahang makapagbibigay ito ng dagdag na pagkaunawa sa ugnayan nitong apat na wika sa isa't-isa at gayon din ng katibayan ng kanilang klasipikasyon base sa kanilang mga kabahaging mga morpolojikal at/o sintaktik na pekularidad sa proseso ng pluralisasyon.

Sa papel na ito, binibigyang kahulugan ang terminong pluralayser bilang isang morpim na nag-ócker kasama ng isang salita o kaya'y nakikipagtambalan dito sa prosesong morpolojikal na pluralisasyon. Anyong plural ang tawag sa resultang anyo nitong proseso. Tatalakayin dito ang mga pluralayser na lumilitaw sa NP o iyong mga konstituyents ng NP, i.e., mga determiner (Det), mga adjektib (Adj), at mga nawn (N). Hindi isinama sa pag-aaral ang mga personal-pronawn bilang bahagi ng NP.

Ang mga ponim ng apat na wika ayon sa idyolek ng mga informant ay: /p t k ? b d g m n ng s h l r w y i e a o u/. May isa pang tunog na vawel (V) ang Ilk, ang mid-sentral /ə/ bukod sa mga kababanggit lamang. Para sa Tag, Seb, at Bkl, ponemik ang stress (V), samantalang sa Ilk naman, ang length (:) ang siyang ponemik.

Mga Pluralayser ng Determiner

Ang determiner o N-marker ay isang partikel na nag-ócker sa unahan ng N o NP. May dalawang klaseng determiner: mga artikel (Art) at mga demonstratib (Dem). May dalawang klaseng Art: ang komon-Art (Art₁) at ang proper-Art (Art₂).

Art ₁ :	Tag	/ʔang, nang, sa/
	Seb	/ʔang, ʔug, sa/
	Bkl	/ʔang, nang, kang, sa/
	Ilk	/ti/
Art ₂ :	Tag	/si, ni, kay/
	Seb	/si, ni, kang/
	Bkl	/si, ni, ki/
	Ilk	/ni, kən(ni)/

May tatlong Dem ang Tag, Seb, at Bkl; may lima naman ang Ilk.

Dem: Tag /?itó, ?iyán, ?iyón/
Seb /kiní, kaná?, kadto/
Bkl /?iní, ?iyán, ?itó/
Ilk /toy, ta, dyay, tay, di/

Sa Ilk, karaniwang may prifiks na /de:/ ang mga anyong singular ng mga demonstratib, i.e., /de:toy, de:ta, de:dyay, de:tay, de:di/.

Sa Tag, Seb, at Bkl, walang pluralayser ang Art₁. Ang Art₂ lamang ang ginagawang plural.

Art₂: Tag /siná, niná, kiná/
Seb /silá si, nilá ni, kanila ni/
Bkl /sindá, nindá, kindá/

Sa Ilk naman, ang pluralayser ng Art₁ at Dem ay /dagi-/, hal. /dagiti, dagidyay/. Ang pluralayser ng Art₂ naman ay /da/ na siyang nag-ooker kasama ng ziro alomorp ng proper-Art. Ayon kay Ernesto Constantino (1963: 410), pwede ring ianalays itong /da/ bilang isang portmanteau kung saan nagsama ang proper-Art at ang proper-pluralayser.

Ang Pluralayser ng Adjektib

Ang Adj ay salitang binubuo ng isang salitang-ugat lamang, o kaya ng isang stem at Adj-afiks. Sa apat na wikang pinag-aaralan, maaaring iklasifay ang Adj sa dalawa: (a) Adj₁ na binubuo ng salitang-ugat o Adj-rut lamang, at (b) Adj₂ na binubuo ng Adj-affiks at Adj-stem. Ang mga Adj-afiks ay ang sumusunod: Tag, Seb /ma-/, Bkl /ma-, ha-/, at Ilk /na-/.

Narito ang ilang halimbawa:

- (1) Adj₁: Tag /bago, luma?/
Seb /bag?ó, da?an, dakó?, ta?ás/
Bkl /bago, da?an, dakulá?/
Ilk /baru, da:?an, dakkêl/
(2) Adj₂: Tag /magandá, malakí, matamis, matangkád/
Seb /(ma)(a)nindot, matam?is/
Bkl /magayón, mahamis, halangkáw/
Ilk /napintas, nanga:tu, nasam?it/

Ang proseso ng pluralisasyon ng Adj sa apat na wikang pinag-aaralan ay nagaganap sa pamamagitan ng dalawang paraan: (a) sa pagdagdag ng pluralayser na /mangá/ sa unahan ng nasabing Adj gaya ng nangyayari sa Tag, Seb, at Bkl, o di kaya'y (b) sa pamamagitan ng prosesong morpoponenik gaya ng makikita sa Tag, Bkl, at Ilk.

Sa paglagay ng pluralayser /mangá/ sa unahan ng mga Adj, nagiging plural ang mga ito sa Tag, Seb, at Bkl. Halimbawa:

- (3) Adj₁: Tag /mangá bago, mangá luma?/
Seb /mangá bag?o, mangá da?an/
Bkl /mangá bago, mangá da?an/
(4) Adj₂: Tag /mangá magandá, mangá matamis/
Seb /mangá nindot, mangá matam?is/
Bkl /mangá magayón, mangá mahamis/

Bukod dito, ginagawang plural ang Adj₂ sa Tag sa pamamagitan ng pagrereduplikeyt ng unang konsonant (K₁) at unang vawel (V₁) ng Adj-stem, i.e., /-K₁V₁-/, gaya ng

- (5) Tag /(mangá) magagandá, (mangá) matatamis/.

Mapapansin na opsyonal ang /mangá/ sa kasong ito. Sa Bkl naman, bukod sa nasabing paggamit ng /mangá/, may dalawa pang paraan ng

pagsasagawa ng pluralisasyon. Ang una, katulad ng Tag, ay ang pagrereduplikeyt ng K_1V_1 ng stem ng mga Adj na may Adj-afiks na /ma-/, i.e., /- K_1V_1 -/. Halimbawa:

(6) Bkl / (mangá) magagayón, (mangá) mahahamís/

Ang pangalawa'y ang pagrereduplikeyt ng V_1 at pagdagdag ng /-r-/ pagkatapos, i.e., /- V_1r -/, para sa mga Adj₁ at sa mga Adj na may Adj-afiks na /ha-/, gaya ng

(7) Adj₁: Bkl / (mangá) darakulá?/

(8) /ha-/Adj: Bkl / (mangá) haralangkáw/

Gaya ng sa Tag, opsyonal dito ang /mangá/.

Ang prosesong pluralisasyon ng Adj sa Ilk ay ginagawa sa pagrereduplikeyt ng K_1V_1 ng stem, halimbawa:

(9) Ilk /babaru, dada:ʔan, dadakkəl, napipintas,
nasasamʔit/

Mapapansin na magkakahawig ang Tag, Seb, at Bkl sa paggamit ng hiwalay na pluralayser /mangá/, samantalang magkakahawig naman ang Tag, Bkl, at Ilk sa prosesong morpo-ponemik na pagrereduplikeyt ng K_1V_1 ng stem ng /ma-/ Adj sa Tag at Bkl at ng /na-/ Adj bukod sa mga walang Adj-afiks sa Ilk. Kakaiba ang Bkl sa paggamit ng /- V_1r -/ sa mga Adj₁ o iyong walang afiks at iyong may Adj-afiks na /ha-/.

Ang Pluralayser ng Nawn

Ang N ay salitang binubuo ng salitang-ugat lamang o di kaya ng stem at N-afiks. Maaaring iklasifay ang N sa dalawa: komon-N

(N_k) at pangalan ng tao. Narito ang ilang halimbawa.

- (10) N_k: Tag /bahay, bata?, dalaga, manggá/
Seb /baláy, bata?, dalaga, mangga/
Bkl /harong, ?aki?, daraga, manggá/
Ilk /balay, ?ubing, bala:sang, mangga/

Unang tatalakayin ang pluralisasyon ng N sa Tag, Seb, at Bkl dahil sa kitang-kitang pagkakahawig nitong tatlo. Ibubukod ang pagdiskas sa Ilk dahil sa malaking pagkakaiba nito sa tatlo.

Ang pluralayser ng N_k sa Tag, Seb, at Bkl ay /mangá/ na inilalagay sa unahan ng N, gaya ng

- (11) Tag /mangá bahay, mangá bata?/
Seb /mangá baláy, mangá bata?/
Bkl /mangá harong, mangá ?aki?/

Bagamat puwedeng ituring ang mga pangalan ng lugar na N_k dahil sa sintaktik biheybyor ng mga ito, hindi ito plinupluralays. Kaya, hindi tinatanggap ang */mangá manila, mangá kagayán de oro, mangá legaspi/.

May isa pang pluralayser ng N_k sa tatlong wikang ito. Ito'y makikita sa ilang mga salitang hiram gaya ng /nars, materyal, dato/, etc. Ang tinutukoy ko ay ang hiram ding plural-safiks na may dalawang alomorp na ponolojikaling madiditermin: ang /-es/ na nag-ooker pagkatapos ng isang K, at ang /-s/ na nag-oker naman pagkatapos ng V gaya ng

- (12) /mangá narses, mangá materyales, mangá datos/

Sa kabilang dako, pinapakita ang pagiging plural ng pangalan ng tao, i.e., ang taong tinutukoy at ang mga kasama nito, sa

paggamit ng mga Art₂ sa unahan nito, halimbawa:

- (13) Tag /sina pepe at pilár ~ sina pepe ~ sina pilár/
Seb /silá si pepe ug pilár..../
Bkl /sindá pepe at pilár..../
Ilk /da pepe kën pilar..../

Sa Ilk naman, may ilang mga N na hindi pwedeng mapluralays morpologikal. Ang mga ito'y karaniwang ang mga sumusunod: (a) mga pangalan ng tao, (b) mga pangalan ng lugar, (c) mga temporal at adverbial na N, gaya ng /?aldaw, mal m, rabi?i/, etc., at (d) karamihan sa hango o dinirayb na N, gaya ng /kadakk⁰l/ (< /ka-/ + /dakk⁰l/), /mannuga/ (< /mang-/ + /sugal/).

Maliban sa mga kabilang sa sab-klas na N₁ sa baba, ang anyong singular sa Ilk ay siya ring ginagamit bilang plural. Ang Det sa unahan ng N ang karaniwang nag-iindika ng bilang nito. Narito ang ilang halimbawa.

- (14) Ilk /dagiti balay, dagitoy bala:sang, dagidyay
mangga/

Ayon kay Morice Vanoverbergh (1955: 50),

It should be noted that the Iloko abhor the multiplication of articles in the plural in the same sentence. To say: the houses of the men, the Iloko will say: dagiti baláy ti táo, rarely: dagiti baláy dagiti táo.

Pero kung pluralayser ang pag-uusapan, masasabing may dalawang N-pluralayser ang Ilk. Gaya ng sa Tag, Seb, at Bkl, ang isa'y ang hiram na plural-safiks na makikita sa ilang mga salitang hiram. Ponologikaling madiditermin ang dalawa nitong alomorp: /-es/ at /-s/, halimbawa:

- (15) /diputados, duktores/

Pwedeng magko-oker itong hiram na plural-safiks kasama ng tamang alomorp ng ikalawang N-pluralayser depende kung sa anong sab-klas ng N mga salitang hiram na ito. Tatawagin nating **doblang pluralisasyon** itong prosesong morpolojikal na pinagsasama ang dalawang magkaibang pluralayser sa isang salita.

Ang isa pang N-pluralayser ay ang pagrereduplikeyt ng ilang mga ponim ng N. Nag-ooker ito sa lahat ng mga kawnt-N, at gaya ng kasasabi lang, pati na rin sa mga tumatanggap ng hiram na pluralayser. Gagamitin ang simbolong {R} para sa pluralayser na ito.

May limang alomorp ang {R}. Upang mailarawan ang anyo at distribusyon ng mga alomorp nitong {R}, igrugrupo-grupo ang mga kawnt-N sa limang sab-klas: N_1 hanggang N_5 .

May sampung salitang kabilang sa N_1 . Ang mga ito'y tumutukoy sa mga myembro ng pamilya, at sa babae at lalake.

- (16) N_1 : Ilk /ʔa:di, ʔama, ʔanak, ʔapu, ʔa:pu, ʔasa:wa, ʔina, ʔubing, baba:ʔi, lala:ki/

Ginagawang plural ang mga ito sa pamamagitan ng pagrereduplikeyt ng K_2 ng N, kaya,

- (16.a) Ilk /ʔa:ddi, ʔamma, ʔannak, ʔappu, ʔa:ppu, ʔassawa, ʔinna, ʔubbing, babba:ʔi, lalla:ki/

Kaya, ang alomorp ng {R} na nag-ooker sa anumang myembro ng N_1 ay /- K_2 -. Sa mga mismong salitang ito, maliban sa /baba:ʔi/ at /lala:ki/, maaari ring magko-oker itong unang alomorp ng {R} kasama ng panglimang alomorp nito, isang kaso ng **doblang**

pluralisasyon. Tingnan ang (20.b).

Kabilang sa sab-klas na N_2 ang mga sumusunod:

(17) N_2 : Ilk /bala:sang, bak t, baro, lakay, ta:ʔo/

Binubuo ang plural nitong mga myembro ng N_2 sa pagrereduplikeyt ng K_1 , ng V_1 , at ng K_1 muli, samakatuwid,

(17.a) Ilk /babbala:sang, babbakət, babbaro, lallakay, tattaʔo/

Kaya, ang alomorp ng {R} na nag-ooker sa anumang myembro ng N_2 ay / $K_1V_1K_1$ -/.

Ang mga myembro ng sab-klas N_3 ay: (a) mga termino nagsasaad ng relasyon; (b) ilang mga N na nagsasaad ng trabaho; ang karamihan dito'y mga salitang hiram; at (c) mga Adj na ginagamit bilang mga N (Adj-N). Narito ang ilang halimbawa.

(18) $N_3.a$: Ilk /kabsat, kasinsin, kaʔilyan, ʔi:kit, ʔuliteg, gayyem/

$N_3.b$: Ilk /duktor, madre, maystra, pa:di/

$N_3.c$: Ilk /baknang, bassit, dakkəl, pi:lay/

Sa pamamagitan ng pagrereduplikeyt ng K_1 at ng V_1 , nabubuo ang plural ng mga ito.

(18.a) Ilk /kakabsat, kakasinsin, kakaʔilyan, ʔiʔi:kit, ʔuʔuliteg, gagayyem, duduktor, mamadre, mamaystra, papa:di, babaknang, babassit, dadakkəl, pipi:lay/

Samakatuwid, / K_1V_1 -/ ang alomorp ng {R} na nag-ooker sa anumang myembro ng N_3 . Sa salitang /duktor/, pwedeng magko-oker ang

alomorp na /-es/ ng hiram na plural-safiks at itong pangatlong alomorp ng {R}, kaya

(18.b) Ilk /duduktor ~ duduktores/

Kabilang naman sa sab-klas na N_4 ang dalawang ponolojikal na tipo ng mga N: (a) ang lahat ng mga N na hindi myembro ng alinman sa unang tatlong sab-klas ng mga N at kung saan ang K_2 ay isang glotal stap, /ʔ/; at (b) ang lahat ng mga N na may tig-iisang silaba at inisyal na konsonant-klaster (KK-) kung saan ang K_2 ay isang glayd, i.e., /w/ o /y/. Narito ang ilang halimbawa.

(19) $N_{4.a}$: Ilk /saʔo, siʔit/

$N_{4.b}$: Ilk /byag, nwang/

Ang plural ng anumang myembro ng N_4 ay binubuo sa pamamagitan ng pagrereduplikeyt ng K_1 at V_1 (o ng kawnterpart na V ng glayd), at length.

(19.b) Ilk /sa:saʔo, si:siʔit, bi:byag, nu:nwang/

Kaya, ang alomorp ng {R} na nag-ooker sa anumang myembro ng N_4 ay / K_1V_1 :-/.

Ang lahat ng ibang kawnt-N na hindi kabilang sa unang apat na sab-klas ay myembro ng N_5 . Polisilabik ang lahat ng mga ito at may inisyal na anyong ponolojikal na / $K_1V_1K_2$ -/ kung saan ang K_2 ay anumang K maliban sa /ʔ/ at /h/. Narito ang ilang halimbawa:

(20) N_5 : Ilk /ʔa:so, balay, saba, sa:bong, ta:wa, ʔuləs/

Binubuo ang plural ng N_5 sa pagrereduplikeyt ng K_1 (o ng inisyal na KK-), ng V_1 , at ng K_2 , kaya

(20.a) Ilk /?as?a:so, balbalay, sabsaba, sabsa:bong,
tawta:wa, ?ul?ules/.

Ang alomorp ng {R} na nag-ooker sa anumang myembro ng N_5 at siyang pinakaprodaktib ay / $K_1V_1K_2$ -/.

Gaya ng nabanggit sa itaas, pwedeng magko-oker ang unang alomorp ng {R} na /- K_2 -/ at ang panglimang alomorp na / $K_1V_1K_2$ -/ sa mga myembro ng sab-klas N_1 , kaya

(20.b) Ilk /?a:ddi ~ ?ad?a:ddi, ?amma ~ ?am?amma,
?annak ~ ?an?annak, ?appu ~ ?ap?appu,
?a:ppu ~ ?ap?a:ppu, ?assawa ~ ?as?assawa
?inna ~ ?in?inna, ?ubbing ~ ?ub?ubbing/

May karagdagang kahulugang plural ang mga anyong dobleng plural na mga ito.

Number-agriment

Sa pag-aaral na ito, ang Det, Adj, at N ang tinuturing na mga konstituyent ng NP. Det + Adj + N ang karaniwang ayos nito na pwede ring maging Det + N + Adj. Karaniwang may namamagitang ligatyur (Lig) sa Adj at N. Kung isang Dem ang Det, may Lig din sa pagitan nitong Dem at sa sumusunod na salita. Ang mga Lig sa apat na wika ay /-ng/ para sa Tag, /-ng, nga/ para sa Seb, Bkl, at /nga, a/ para sa Ilk.

Ang pagkakaroon ng mga pluralayser sa NP ay nagbibigay daan sa number-agriment sa wika. Unahin natin ang Seb dahil sa hindi

ito dumadanas ng prosesong morpoponemik sa pluralisasyon.
Tingnan ang mga sumusunod na halimbawa.

- (21) Seb /kiníng mangá matam?ís nga (mangá) mangga/
==> /kiníng mangá manggang matam?s/

Mapapansin na opsyonal ang pangalawang /mangá/ o ang N-pluralayser pero kung nauuna ang N, nakakaltas ang pangalawang /mangá/ o ang Adj-pluralayser.

Tingnan naman ang mga sumusunod na halimbawa sa Tag at Bkl.

- (22.a) Tag /?ang mangá magandáng (mangá) bata?/
==> /?ang mangá batang (mangá) magandá/

Bkl /nang mangá magayóng (mangá) daraga/
==> /nang mangá daragang (mangá) magayón/

(22.b) Tag /?ang (mangá) magagandang (mangá) bata?/
==> /?ang mangá batang (mangá) magagandá/

Bkl /nang (mangá) magagayóng (mangá) daraga/
==> /nang mangá daragang (mangá) magagayón/

(22.c) Bkl /sa (mangá) darakulang (mangá) harong/
==> /sa mangá harong nga (mangá) darakula?/

Mapapansin sa (22.a) na opsyonal ang pangalawang /mangá/ at sa (22.b) at (22.c), opsyonal pareho ang pluralayser na /mangá/ sapagkat plural na ang Adj, i.e., reduplikasyon ng $/-K_1V_1-/$ sa Tag at Bkl, at $/-V_1r-/$ sa Bkl. Pero sa kasong nauuna ang N sa Adj, obligatori ang N-pluralayser.

Tingnan natin ngayon ang mga halimbawa sa Ilk.

- (23.a) Ilk /dagiti napipintas nga mamaystra/
==> /dagiti mamaystra nga napipintas/

(23.b) Ilk /dagiti napintas nga mamaystra/
==> /dagiti mamaystra nga napintas/

- (23.c) Ilk /dagiti napintas nga maystra/
 ==> /dagiti maystra nga napintas/

Mapapansin sa (23.a) at (23.b) na kung ang isang N sa anyong plural ay may kasamang Det, kinakailangan na nasa anyong plural din itong Det. Pero ang isang plural na Det ay maaaring mag-oker kasama ng plural o di kaya'y di-plural na N. Makikita rin sa mga halimbawa na kung ang isang Adj sa anyong plural ay may kasamang kawnt-N, dapat nasa anyong plural din ang N. Pero sa (23.b) mapapansin na pwedeng mag-oker ang isang plural na N kasama ang plural o kaya'y di-plural na Adj.

Mga Reperens

- BERNABE, Emma, Virginia Lapid at Bonifacio Sibayan. 1971. Ilokano lessons. Honolulu: University of Hawaii Press.
- BLAKE, Frank Ringgold. 1906. Contributions to comparative Philippine grammar. JAOS 27:317-96.
- . 1907. Contributions to comparative Philippine grammar, II. JAOS 28:199-253.
- BLOOMFIELD, Leonard. 1942. Outline of Ilocano syntax. Language 18:193-200.
- BUNYE, Maria Victoria R. at Elsa Paula Yap. 1971. Cebuano grammar notes. Honolulu: University of Hawaii Press.
- CONSTANTINO, Ernesto Andres. 1964. Ilokano pluralisers. PSSHR 28(4):408-15.
- . 1965. Test sentences for Philippine languages. Quezon City. Ms.
- . 1971. Ilokano reference grammar. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Geeroms, H., CICM. w.p. An outline of Iloko grammar, rev. ed. (Nakamimyo).
- GONZALEZ, Andrew B, FSC, Teodoro A. Llamzon, SJ, at Fe Otanes, mga ed. 1973. Readings in Philippine linguistics. Manila: Linguistics Society of the Philippines.

- HOCKETT, Charles F. 1958. A course in modern linguistics. New York: The MacMillan Company.
- LOPEZ, Cecilio. 1928. Comparison of Tagalog and Iloko. Hamburg: J.J. Augustin.
- . 1937. General features of Philippine linguistics. PSSR 9(3):201-07.
- . 1965. Contributions to a comparative Philippine syntax. *Lingua* 15:3-16.
- LYONS, John. 1968. Introduction to theoretical linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- MCKAUGHAN, Howard Paul at Janette Forster. 1957. Ilocano: an intensive course. Ika-4 ed. North Dakota: SIL.
- MINTZ, Malcolm W. 1971. Bikol grammar notes. Honolulu: University of Hawaii Press.
- SURIAN NG WIKANG PAMBANSA. 1968. Balarila ng wikang pambansá. Ika-4 ed. Maynila: Káwanihan ng Pálimbagan.
- VANOVERBERGH, Morice. 1955. Iloko grammar. Baguio: Catholic School Press.
- WOLFF, John Ulrich. 1965. Cebuano Visayan syntax. Ph.D thesis, Yale University.

A SEARCH FOR SEMANTIC PRIMITIVES

Jonathan Malicsi, Ph.D.

*Ikalimang Konggreso ng Linggwistiks
sa Pilipinas*

30 Mayo - 1 Hunyo 1990

**Inisponsor
ng DEPARTAMENTO NG LINGGWISTIKS
sa pakikipagtulungan
ng SENTRO NG WIKANG FILIPINO
at PHILIPPINE NATIONAL SCIENCE SOCIETY**

A SEARCH FOR SEMANTIC PRIMITIVES

Jonathan Malicsi
Professor of Linguistics
University of the Philippines

I THEORETICAL GROUNDS:

This search for semantic primitives begins with a theoretical consideration of the medieval grammarians' "triangle of signification", or the "semiotic triangle", where form*, concept*, and referent* are shown to be interrelated, like the three vertices of a triangle.

Other terms used for concept* are "meaning", "sense", and "intension", while for referent* there are "thing" and "extension". Some use the term "semantics" only in connection with concept*, others only with referent*, and still others with both. Petöfi states that "the analysis of meaning (concept) can be construed to belong to the object-domain of semantics only insofar as the reference of a word to a referent takes place (or, more exactly, is considered to take place) through the mediation of meaning (concept)."

Mere specification of the supposed meaning components of the concept* underlying a lexeme, may not be sufficient since the relationship between concept* and referent*, especially as indicated by the native speaker's usage of the lexeme, must also be explored. Carnap clearly argues that "in order to ascertain whether a German word denotes a given object, one must first understand the word, that is, know what is its intension, in other words, know the general condition which an object must fulfill in order to be denoted by this word; and secondly he must investigate the object in question in order to see whether it fulfills the condition or not."

The application of the above to the semantic analysis of scientific terminology is facilitated by the fact that scientific terms have printed contexts and/or concrete illustrations to make the reference unequivocal, even if only for a particular study. For instance, the linguistic term "verb" in Tagalog may be defined in terms of the referent's ability to take on various forms of inflection, such as the -um- or mag- series. On this basis, the linguist using the term in this manner will not admit as "verb" any Tagalog form which can not take any of his enumerated inflectional forms.

1

The asterisk indicates that the word or phrase to which it is attached is used here as a technical term.

But the referents of lexemes naturally occurring in ordinary language take on various dimensions of meaning. For example, the kinship term "bilas" in Tagalog may carry the semantic specification "X spouse of A child of B parent of C spouse of Y" (i.e., a relationship between the spouses of siblings), yet some use the term with the additional specification "male X and male Y" or "not male X and not male Y" (i.e., the relationship exists only for two persons of the same sex, e.g., two men married to sisters). In addition, the cultural dimension of expected behaviors expressive of the relationship may have to be included in the semantic analysis, since the applicability of the kinship term may be determined more by fulfillment of roles than by fact of consanguineal and affinal relationships.

Thus, as Putnam puts across, the meaning of "natural-kind words" cannot be provided by enumerating the necessary and sufficient conditions that have to be fulfilled in order to allow the use of these words. Rather, one has to determine what he refers to as "syntactic markers", "semantic markers", "stereotype", and "extension". While "semantic markers" and "stereotype" could be theoretically seen as finer differentiations under concept*, it is the "stereotype" and "extension" that are ordinarily associated with meaning by native speakers.

My concern here is to discover a method of semantic analysis and the terms necessitated by this method, such that this could be used in testing for equivalences among Philippine languages, and between Philippine and foreign languages. While componential analysis for kinship terms has already been well-developed, the componential approach may be applicable only to nominals. Verbs or verbals seem to need another method of analysis.

Following Achinstein's suggestion that semantically relevant properties may be ranged gradually from the "positively central" to the "negatively central", I posited that the more important semantic characteristics to search for are those that make for effective differentiation among related terms, which differentiation may be tested against the informants' own usage of the term. The question I asked the informants, after eliciting lexemes, was not so much "What is the meaning of this term?" nor "What is referred to by this term?", but more "What makes this term different from another related term?" and "Which variations I demonstrate can be covered by this term?"

II THE SEARCH:

This paper aims to present the semantic features of verbs that pertain to actions specific to certain parts of the body as agent or actor, by way of going deeper than allowed by descriptive semantics into part of the concept of body action. The general concept of action encompasses all things that move or are moved,

deliberately or accidentally. This paper can not aim to analyze action per se formally; rather, the concept of action was first categorized into those performed or manifested by animate as opposed to inanimate entities, then the animate is subdivided into the human as opposed to the non-human, and finally, the human is further subdivided into those which are performed specifically by certain parts of the body, as opposed to those necessarily involving a group of parts of the body, or the entire body itself, and as opposed to those involving specific goals or objects of the action, instrument, and other auxiliary components. The data come from a sub-section of the lexical field of Body Motion.

It should be noted that while this paper's object of analysis is the Ayta variety of Botolan Sambal, I am positing the method of analysis and the analytic terms to be applicable to all languages.

Out of approximately 3,100 stems elicited from 13 native speakers of Sambal Ayta, 459 stems denote actions that are specific to the body, such as the stems which are equivalent to "walk", "jump", "run", etc., and others which are specific to body parts, such as stems which mean, for instance, "wiggle the fingers", "hit with an open palm", "swing the legs", and so on. This study attempts to abstract semantic components or features which will serve to make the necessary distinctions among related terms, to state the specifications that qualify an action to fall within the scope of reference of a stem, and to discuss the features of body action that are important to the Sambal Ayta in discriminating one type of action from another.

The 459 stems, after being given differentiating and specific definitions and cross-referred to Tagalog and English equivalents, were classified into three main categories -

1

action*, activity*, and experience*. A group of stems that XX serve as modifiers for these three categories, and thus basically adverbial, was also established as a set. The basic consideration for differentiating among action*, activity*, and experience* was two-fold. Since the meanings of the stems as

2

they are conjugated in the actor focus* were taken to be the essential meanings, the first consideration was whether the N in actor focus* is, in the actualization of the meaning, the one performing the action, or the one experiencing that which is

2

The term "actor focus" refers to the type of conjugation where the grammatical subject, marked by a definite article, is the performer of the action indicated by the verb (cf. the active voice in English), and where the verb stem has the corresponding affix. This conjugation is taken in this paper to be basic because this is where the various stems have the most differentiations as far as conjugation class is concerned (see Malicsi 1974).

indicated by the stem. If the latter, then the stem is classified under experience*, the N focussed roughly corresponding to the patient* in case analysis. If the former, then the second consideration is whether the action indicated by the stem is simple or complex, in which case the stems are differentiated as action* or activity*, respectively. For example, a stem that denotes "having an accident" (bilyán) is classified as experience*, another which denotes "search" (húmuk) is classified as activity*, and another which denotes "jump" (tingkiri) is classified as action*.

Afterwards, the stems classified as action*, which are the most numerous, were classified according to components. At this point, the idea was to treat the stem as having implied components which correspond to nominal complements in a sentence, if the meaning of the stem were to be, so to speak, laid out in a complete sentence. Thus, a stem which denotes "walk" (uakú) would only imply an actor N in the simplest complete sentence in which the stem can figure. A stem which denotes "push" (turún) implies an actor N and a goal N, while a stem which denotes "return" (úmag) implies an actor N, a goal N, and a location N. The complements that figure, then, are actor*, goal*, location*, and instrument*, as necessary to the subcategorization of the action* stems.

A finer differentiation was made according to the nature of the actor N. The stems were further subcategorized according to whether the essential actor N is the whole body or only a part of it. For example, hipwák denotes "to splash water" but specifies the fingers (i.e., finger* specific). On the other hand, tingkiri which denotes "jump" has the whole body in action, even if the triggering action is initiated by the legs.

With this mode of differentiation, the subcategory that refers to "body parts" as actor N was filled out by a preliminary list of 110 stems, distributed as follows:

<u>Body Part</u>	<u>No. of Stems</u>	<u>% of total</u>
Head	5	4.54
Eyes	22	20.00
Ears	1	0.91
Nose	1	0.91
Mouth/Throat	14	12.73
Teeth	3	2.73
Hands	46	41.82
Arms	4	3.64
Buttocks	3	2.73
Feet	11	10.00

It is tempting to hypothesize that if this were representative of the entire Sambal Ayta lexicon for such a lexical field (i.e., actions specific to parts of the body), then the number of stems denote greater differentiation of action for the body parts

concerned, possibly indicating their greater function in living. Here we see the larger percentages for the hands, the eyes, and the mouth (the latter including the throat).

Initially, the stems which may be classified as general motion* (exclusive of the ones classified as specific to body parts) can be minimally distinguished from each other by five variables (i.e. component types), namely, actor*, action*, goal*, frequency*, and argument*. Thus, galáw may be defined as "for x to move", or simply "x, move", where "x" stands for a human

actor. Now, to distinguish that from gilúd which also appears to be "x, move", it becomes necessary to qualify "x" as "human", written out as "for human x to move", or simply "x human, move". Another stem, diág, has a goal* variable which gets incorporated into the specification as follows: diág = "x, act on, g". the term "move" therefore contrasts with "act on" in that the latter necessitates a "g" or goal* variable. The negative is also

necessary in defining tanág which means "to remain motionless". The semantic specification then is tanág = "x, not move". The need for frequency* arises in the differentiation between umán

(i.e., the third lexeme which has the phonemic form /umán/) which means "to repeat", and dalundun, which means "to do something repeatedly". The argument* variable surfaces in specifying the meaning of átap which is "to take care in doing something".

The assumption is that the majority of the action stems are basically human actions, although they can be used for non-human actors by extension, or transference (as in personification).

Single quotes are used for verbal definitions, while double quotes are used for semantic specifications.

These can be summarized as follows:

	actor*	action*	goal*	frequency*	argument*
galáw	x	move			
gilúd	x human	move			
tanáq	x	not move			
diág	x	act on	g		
umán	x	move		again	
		act on	g		
dalundún	x	move		repeatedly	
		act on	g		
átap	x	move			care
		act on	g		

It should be noted that the distinction between "move" and "act on g", which is that between intransitive and transitive, is established only for the basic actor focus forms of the stems. The basically intransitive stem may, with the use of another verbal affix, indicate a transitive meaning and make goal* a complement. The same applies to the other components established here. For example, the stem ikit means 'to see', while dumbúh means 'to see accidentally or by chance'. Thus, their distinction as established here is the specification of "no intent" as an argument* variable for dumbúh and a blank for ikit. However, the use of the accented prefix má- (thus mágikit or mákit) makes the resulting verbal form mean 'to see accidentally.' These semantic transformations are regarded as secondary, the aim of this study being to establish the basic or essential meanings of verbal stems.

Moreover, the data collected may be insufficient in some cases to completely distinguish between synonyms. The assumption of this study is that no two forms have exactly the same or identical meanings, regardless of whether the stem is indigenous or not. Thus, equivalent specifications in this study only mean that the research information available thus far does not give any indication as to how the terms concerned may be differentiated from each other.

We encounter this in the set of stems that specify "head of x" as actor* variable. There are two stems which mean 'to bow the head', lunglúng and yúngu, the variable of which are specifiable as "for the head of x to move forward and down", formalized as

"head x, move, forward/down". It is also possible to analyze these as "for x to cause his head to move forward and down", but this would make all verbal stems causative. Since there are stems which are definitely causative (as differentiated from a related non-causative term) as well as affixes which add a causative meaning to a verbal form, it would be better to limit the specification of "causative" to these latter cases.

The terms "forward and down" fill out a direction* variable which, added to the other variables necessary for the general motion stems, exemplified above, allow the distinctions to be made among five stems specific to the action of the head. These distinctions are:

	actor*	action*	direction*	frequency*	argument*
lunglúng	head x	move	forward/down		
yúnguq	head x	move	forward/down		
tánguq	head x	move	up/down	(again)	
tunglúq	head x	move	down/up		no intent
piying	head x	move	sides	(again)	

The term "sides" here means either "left + right" or "right + left". Also, the term "no intent" for tunglúq could be replaced by a more definite term, such as "sleepiness". It becomes apparent from this point on that the direction* variable may be filled out by prepositional terms, and that the argument* variable may be spelled out with more definite and concrete terms.

Some terms also need what appears to be a time* variable, as to distinguish between "for eyes of x to look at g quickly" (higláp) and "for eyes of x to look at g for a long time". But since such a variable did not figure often, it may be collapsed with the frequency* variable to form what may be called, in this study, a mode* variable, to be filled out by adverbials of time and frequency. With these modifications, the 21 stems that have to do with the action of the eyes may be differentiated as follows:

	actor*	action*	goal*	direction*	adv*	argument*
kindát	eyelid x	move		down/up		
píknát 1	yelid x	move		down/up		
píknát 2	eyebrows x	move		up/down		
tillág	eyelids x	move		approximate		react to light
hulik	eyelids x	move		approximate		express emotion
ikít	eyes x	see	(g)			
dumbúh	eyes x	see	g			no intent
higláp	eyes x	look	g		quickly	
bíliw	eyes x	look	g		repeatedly	
uhqúh	eyes x	look	g	(up/down)	long	
tígtíg	eyes x	look	eyes g		long	
lingáy	eyes x	look	g	back		
higid	eyes x	look	g	side-ways		
bilíng	eyes x	look	(g)	sides		
tamúlaw1	eyes x	look	(g)	afar		
tamúlaw2	eyes x	look	(g)	around		
tíglíng	eyes x	look	(g)	afar		think
tulíng	eyes x	look	(g)	down		think
lulungúh	eyes x	look	(g)	down		express shyness
íliw	eyes x (hidden)	look	g human			
bukitkit	eyes x	look	g non-human, hidden			
tinlág	eyes x	look	g silhouette			identify
bantáy	eyes x	look	g show			

The term "approximate" means for the eyelids to half-close, and "afar" means at or to a distance.

The entries for píknát and tamúlaw show that these and other terms are polysemous, and the different meanings are specified separately.

The actor entry for íliw denotes that the action is done by the eyes of human actor x who is hidden from view. This was necessary to differentiate it from bukitkit, whose g is the one hidden from view. The human vs. non-human differentiation of their goal* variables, though sufficient to make them distinct, does not complete their meaning specifications. To further break down the meaning of íliw into components, one has to use and formalize the compounding of specifications, such that a stem may need two or more sets of specifications to fully capture its essential meaning. In this case then, íliw may be split into two

propositions: first, x being hidden, and second, the eyes of x looking at g. Introducing the location* variable, we get:

	actor*	action*	goal*	dir*	loc*	arg*
	x	position		behind	l	not to be seen
iliw	eyes x	look	g human			

With this approach, it is now possible to come up with tentative specifications for the rest of the verbal stems in this lexical field, including 20 stems classified tentatively as body functions*. As in feature analysis in phonology, the concern here is to arrive at the minimum number of variables and specifications that allow for maximum differentiation of the meanings of the stems in actor focus conjugation. In effect, this means abstracting the aspects and components of human action - the verbal semantic primitives - that a Sambal Ayta needs in order to properly identify an action he does or sees, or to execute an action such that it communicates differently from other actions.

The variables elicited thus far are actor*, action*, goal*, direction*, mode* (now expanded to cover time, duration, manner, and frequency), and argument*. An example of a stem which has all of these variables is tilih, and the one with the least is galaw:

	acr*	acn*	gol*	dir*	loc*	adv*	arg*
tilih	thumb-nail x	push	g (usu. lice)	against	l	hard	kill
galaw	x	move					

The importance of this study lies in several areas. For field methods, the fact that the gathering of lexical data from native informants usually does not have a tight system for elicitation, definition, cross-reference, and verification of lexical entries makes the use of semantic variables and the framework for specifications comparable to syntactic frameworks that are quite useful for grammatical studies. Given further refinements, and extensions to other lexical fields, the concept of semantic variables and the terms covered by each may enable the field worker may enable the field worker to be more thorough in his investigations. One such refinement would be to consider the semantic specifications as of two parts, motion* and argument*, where motion* subsumes the actor*, action*, goal*, direction*, location* and mode* variables. Other terms may include here the instrument* variable.

For semantic and grammatical analysis, this study offers a way of checking for well-formedness in addition to referring back to the grammatical rules. A well-formed sentence would then be one the basic elements of which agree with the variables specified for the verbal stem, that is, on the assumption that the verbal stem is the dominant element in the syntactic construction. While accepting Morris' division of the study of language (semiosis or semiotic) into three branches - syntax, semantics, and pragmatics - this study contributes to a closer analytic relationship between syntax and semantics.

From the cultural point of view, these semantic variables offer insights into how the native speaker discriminates among a host of actions. The lexical field as outlined presents a view of actions which are significant to the Sambal Ayta, and which are interpretable, at least linguistically. It would indicate that an action such as someone folding his arms behind his back would be unusual and may not be describable in terms of the stem alikipktp. For someone to slap another person's palms downward, while now done in lieu of a handshake, as a way of greeting each other (among young people, in an informal setting) may be misunderstood as an aggressive and hostile act by the Sambal Ayta. He would also be puzzled by being touched on the neck by someone's fingernails. While he could perform an action such as aligning his feet pointed outwards in a line, then bending his knees and moving his torso as low as possible without the heels lifting off from the ground nor the torso bending, and then moving back up to a standing position again, he would not be able to give a word or phrase equivalent to such an exercise movement.

On the other hand, he has peculiar ways of expressing intense emotions. He may grit his teeth (ayigat), or slap someone in the buttocks or legs (but not the cheek) (dápiq) - both of which are expressive of extreme joy, or anger. The circumstance determines the appropriate argument*.

BIBLIOGRAPHY

- Achinstein, P. 1968. Concepts of Science: A Philosophical Analysis. Baltimore: The Johns Hopkins Press.
- Carnap, R. 1955. Meaning and synonymy in natural languages. In Philosophical Studies VI.
- Lyons, J. 1968. Introduction to Theoretical Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. 1977. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morris, C. W. 1938. Foundations of the Theory of Signs. Chicago.
- Petöfi, J. 1982. Exploration in semantics: Analysis and representation of concept systems. In Proceedings of the Conference on Conceptual and Terminological Analysis in the Social Sciences. Frankfurt: Indeks Verlag.
- Putnam, H. 1975. Mind, Language and Reality. Cambridge: Cambridge University Press.

STRUCTURAL COMPARISON
OF FOUR PHILIPPINE LANGUAGES

by Evangeline B. Canaman

This paper is a preliminary study on the structure of four Philippine languages: three Central Philippine languages, namely: Cebuano, Tagalog and Sorsogon-Bikol, and one Batanic language, Ivatan. The purpose of this paper is to find out the similarities and differences among the three Philippine languages and between these languages and Ivatan. The linguistic features being compared are the phonemes, the personal and demonstrative pronouns, and verb affixation of these languages.

The linguistic data are based on the Test Sentences for Philippine languages prepared by Dr. Constantino in 1965 with Tagalog as the gloss language. Data for Sorsogon Bikol were elicited from Ms. Azucena Lee of Matnog, Sorsogon by ~~Mrx~~ Ms. Eri Shinoda. My informant in Ivatan is Mr. Ernesto Balasbas of ~~from~~ Basco, Batanes.

PHONEMIC INVENTORY

Sor Bkl and Ceb have 19 phonemes, Tag, 21 and Ivn 24. Sor Bkl and Ceb have three vocalic phonemes; Tag 5 and Ivn, 4. The vowel sounds /i/, /a/, /u/ are common to all four languages. Tag has the /e/ and /o/ sounds, and Ivn has /i/. /u/ and /o/, and /i/ and /e/ are free variants in Sor Bkl and Ceb while /o/ and /u/ are free variants in Ivn.

Tag, Sor Bkl, and Ceb have 16 consonant sounds; Ivn has 20. Common to all languages are the following: /p/, /t/, /k/, /b/, /d/, /g/, /s/, /h/, /ʔ/, /m/, /n/, /ŋ/, /l/, /r/, ^{u/}/_ʌ /y/. Ivn has /ñ/, /v/, /c/ and /j/.

Stress and length ~~xx~~ in all four languages are phonemic. In Central Philippine languages, stress usually occurs in the penultimate and ultimate syllable. In Ivatan, majority of the words are stressed in the last syllable, like in: Sinadiw nu kanakan a mahakay u kindi du mitdih para ~~du~~ kanakan a mavakis (Binili ng binata ang kendi ~~du~~ sa bata para sa dalaga). Ususally,

borrowed words from English like /kindi/ and from other Philippine languages like /sampilok/ are stressed in penultimate syllable. Two-syllable words which are not stressed in the final syllable exhibit vowel length like /ma:yak/ 'to laugh' and /lu: ~~key~~ ^{key}/ meaning bolo. It is also present in one-syllable words like /vu:k (har)/. Only a few long words stressed in the final syllable exhibit vowel length in medial position.

The glottal stop (?) is present in all languages. It occurs in syllable-initial and syllable-final position. In Ivn, the final ~~[?]~~ stop is not phonemic. In Tagalog, the ~~/?/~~ in final position is dropped ~~when the word is followed by~~ in a ~~another word, while in~~ sequence of words. In Ceb and Sor Bkl, it is retained, as shown in the following:

Ceb	Gipalit sa ulitawo ang dulsi sa <u>bata?</u> para sa dalaga.
Bkl	Binakal san soltero an dulsi sa <u>bata?</u> para sa daraga.
Tag	Binili ng <u>binata</u> ang kendi sa <u>bata</u> , para sa dalaga .
Eng	The candy was bought by the bachelor from the child for the maiden.

The voiceless fricative ^{/h/}~~h~~ occurs in syllable-initial and syllable-medial position in all four languages like in /hugas/ in the three Central Philippine languages and /huli/ 'left' in Ivn; /vahay/ & 'house' in Ivn, and /bahay/ in the other languages. In Ivn, /h/ is phonemic in syllable final: /mitdth/, /me:hbet/ and na:hata/ 'rotten'.

Geminate consonants in medial position are found in Ivn, but not in the other languages.

PRONOUNS

Languages can also be compared according to the use of personal and demonstrative pronouns. Personal pronouns are categorized according to ~~person~~, number, and case, ~~or syntactic function~~. They are also classified according to position in the sentence: proclitic and enclitic. Demonstrative pronouns are categorized according to spatial references.

Personal pronouns. In Philippine languages, personal pronouns have four persons: the first person refers to the speaker, the dual person refers to the speaker and the hearer, the second person refers to the hearer, and the third person refers^{to} neither ~~to~~ the speaker or listener. ~~It~~ refers to the person/persons being spoken about. (~~that~~)

Personal pronouns are classified according to case. The subjective or nominative case takes the form *akó*, *ikaw/ka*, *siya*, for non-plural number, and *kami* (exclusive), ^{*tago*} ~~*tago*~~ (inclusive), *kayo* and *sila* and their equivalents in plural number. The

nominative Ivn pronoun/*akó*/ is enclitic in active construction.

The proclitic form is /*yakín*/:

Tag Aalis *akó* bukas.

Ivn *Kumarú* *akó* and~~l~~ak.

Tag *Akó* ang aalis bukas.

Ivn *Yakín* *kumarún* and~~l~~ak.

/-an/ in and~~l~~ak is partly assimilated in *kumarún*. The same rule is followed in the use of /*kamí*/ and /*yamín*/, like:

Ivn *Kumarú* *kamín* d~~il~~ak.

Tag Aalis *kamí* bukas.

Ivn *Yamín* u *kumarún* d~~il~~ak.

Tag *Kamí* ang aalis bukas.

In Central Philippine languages, pronouns may be enclitic or proclitic except for the second person, singular *ka* and *ikaw*.

In the following sentences, the first ~~person~~ pronoun is agentive, the ^{*second*} ~~second~~ is possessive:

Tag Binili ng ^{anak} ~~anak~~ ko ang bahay { ni Pedro.
ng dalaga.
niya.

Ceb Gipalit sa anak ^{ang} ~~ang~~ ko ~~ang~~ balay { ni Pedro.
sa dalaga
niya.

Sor Bkl Binakal san bata ko ang balay { ni Pedro.
san dalaga.
niya.

Ivn Sinadiw nu anak ko u vahay { ni Pedro
su kanakan u mavakes
na.

The agentive pronoun is the agent or doer of the action in a passive construction.

The locative and objective pronouns are the same in form. These pronouns are phrasal in Tag and Bikol. In Ivn, it is morphological. In Ceb has two forms in free fluctuation: morphological--kanako (nako), kanato (nato), etc. ^{and} the phrasal form is sa imo, sa ako, etc. Sample sentences for locative pronoun:

Tag Siya ang lumapit { kay Pedro.
sa bata.
sa akin.
sa iyo.
sa kanya.

Ceb Siya ang niduol { kang Pedro
sa bata
kanako
kanimo
kaniya

6

An example of the use of objective case pronoun is: Siyá ang nakakita sa akin(kanako or sa ako - Ceb; sa ako-Sor Bkl; and jakin-Ivn).

Demonstrative Pronoun. Demonstrative pronouns in all languages have three spatial categories. The first category refers to things or persons near the speaker; the second, near the hearer; and the third, far from both. It has six cases namely: subjective, objective/possessive, and the locative. The existential demonstrative pronoun refers to the existence of a thing or person in a certain place: comparative compares things and persons: directional refers to the place^{to}/which a person or thing is headed to.

SYNTACTIC RELATIONS

This part of the paper discusses the relations ~~into which~~ words ~~enter into each other~~ in the sentence. Grammatical ~~relations are discussed morphologically and syntactically.~~ It discusses the verbs and verb affixation, focus of verbs, focus markers and relation markers. The verb affixes discussed here are those that are found in the Test Sentences used in this study.

Case Marker

V - km — NP
page 7

The case or non-focus relation marker occurs before a noun or noun phrase that functions as a complement to the verb, which further indicates the case relationship of the noun or noun phrase to the ~~sentence~~. *verb*.

Figure 2 show the case markers of the 4 languages.

all For the actor marker, /ni/, the proper noun marker is common to ~~the~~ Central Philippine languages but it is ~~ni~~ in Ivn. The other markers have undergone linguistic change but Ivn has /da/ for plural proper noun marker. Other differences and similarities can be gleaned on the data.

Focus Marker or Topic Relation Marker

Ceb, Tag and Sor Bkl have three focus markers: ang and an for the common ^{noun} in focus, /si/ for proper noun, singular, and /siná/ and /sirá/ for proper noun, plural. Ivn like the other three has /si/ for proper noun singular but it has /sa/ for common noun plural. /u/ is the common noun marker in sentence-medial position. It becomes /nu/ if it occurs in sentence-initial position.

How examples here

Verb Affixation

Verbs are distinguished from the other word classes ^{by} through their structural ^{and syntactic function} and syntactic implications. ^{According} From the structural ^{to structure, they} point of view, ^{info} verbs are classified ~~according to~~ aspect and mood. ~~from the syntactic point of view, they are classified by their~~ *focus*. *according to syntactic function, they are classified according to focus.*

Aspect Aspect in Philippine languages refers to the ~~the~~ condition, state or type of action. It takes five forms: infinitive, imperative, past, progressive or durative and ~~benefa~~ benefactive.

Mood. Mood suggests the attitude of the speaker towards the action or state of action: they express ability or capability to the action; they may express internal, external or reflexive action, and habitual action.

~~focus. This paper deals on the syntactic implication of verbs.~~

Focus. Focus refers to the syntactic relationship between the verb and the topic of the sentence. It is the function of the topic in the sentence, whether it is actor, goal, beneficiary, etc. It is marked by the focus markers *si*, *sina*, and *ang*. (*Ang* sometimes acts as a definitizer in indefinite sentences or in definite sentences where both the topic and predicate are marked.) The function of the topic is marked by the voice morpheme or affix of the verb. Voice may be active or passive depending on the sentence or verb focus.

Figure 4 shows the sentence focus and verb affixation of the 4 languages.

It will be noticed that almost all the verb affixes of all 4 languages are structurally similar except in double actor focus and causative focus. There are differences in function, though.

Um - for example in Tag and Bikol generally occurs with transitive verb stems, but in Ivn it generally occurs with inherently intransitive verb stems. It is called an intransitivizer. If the verb stem which takes *-um-* takes the affix *maN*, the verb becomes transitive. *MaN* is a transitivizer. The *-N-* in *maN* takes the */-n/*, */m-/*, */n-/* affix by assimilation in Ivn, Tag, and Cebuano. ~~Some Ivn verbs take */n-/* if */i/* is the first phoneme of the root or is vowel of the initial syllable of the root. For example: */-chita/*~~

'search' becomes /manita/ 'search' which focuses the subject (Hidalgo and Hidalgo, 1971). Sor Bkl has no/maN/ equivalent.

~~/-y-/ in Ivn is attached to the verb stem after the pre-
fixes/ma-/and/ipa-/.~~ This indicates a two-way reciprocal or
reflexive direction of action. Only a few verb stems that take
/-y-/ take a goal or object (Hidalgo and Hidalgo, 1971). The
three languages ~~3~~ don't have the /-y-/ affix.

There are still a good number of syntactic functions in
Ivn that are different from those of the three Central
Philippine languages. Structurally, they are different, too,
especially if the verbs are inflected for aspect. A thorough
study of Ivn verbs can be very interesting and perhaps a better
comparison with Bkl, Ceb, and Tag can be done.

As a preliminary study, this paper has only presented the
similarities and differences among Ceb, Tag, and Sor Bkl. Their
similarities in phonology, morphology and syntax are wide-
spread. Ivn, as expected, is very much different from the three
languages. Sor Bkl and Ceb are more closely related than Sor
Bkl and Tag or Tag and Ceb. However, it is interesting to
know how Ivn differs from the three languages studied above,
and how it differs from the language we speak ~~or~~ perhaps we
used to hear.

The Number Names of the Davao Languages

0. Introduction

This paper deals with the names of the numbers of the Davao languages. It consists of two parts: the data and the analysis.

My primary data are the names of the numerals of the minor languages of Davao. These languages include Blaan (Bla), Clata (Cla), Tagabawa (Tgb), Obo (Obo), Ata-Manobo (Ata), Matigsalug (Mat), Debabawon (Deb), Mangguangan (Mgg), Kalagan (Klg), Tagakaulo (Tgk), Mansaka (Msk), Mandaya (Mdy), Carageño (Car), Dabawenyo-Cateel (DbC), Dabawenyo-Davao City (DbD), Isamal (Isa) and Sangil (Sgl). I have also used data in Sebuano, Tagalog and Ilokano for contrastive purposes.

The primary data are from my informant work with speakers of the so-called minor languages of Davao while the data for Sebuano, Tagalog and Ilokano have been lifted from Blake's work on the numerals in "Contributions to Comparative Grammar II." These data, however, were verified with native speakers of these languages. The data for all the languages are limited to the cardinal numbers and exclude the names for the older forms in the numeral system.

1. The Data

The Number Names of the Davao Languages

2. 1. The units 1 - 9

Bla	sato, alwe, tlo, fat, lime, nam, fito, walo, syem
Cla	hutto, owo, tollo, appat, limu, unnom, pito, wolo, hiyaw
Tgb	sibbad, duwa, tillo, ippat, lima, innim, pitto, walo, siyo
Obo	sukad, oroa, otolo, upat, lima, anom, pito, wawo, siyaw
Ata	saa, darowa, tatolo, upat, lalima, hunam, papito, wowwalo, sasiyam
Mat	sabaka, daruwa, tatalo, happat, lalima, han-am, pito, wolo, siyaw
Deb	isa, duwa, tatuu, upat, lima, onom, pitu, wawuu, siyam
Mgg	sagpa, daduwa, tuu, upat, lima, unom, pito, wawo, siyam
Klg	sambok, duwa, tuu, upat, lima, unom, pito, wawo, siyam
Tgk	isa, dwa, tulo, upat, limo, onom, pito, walo, siam
Msk	isa, duwa, turo, upat, lima, unom, pito, walo, siyam
Mdy	isa, duwa, tollo, upat, lima, unom, pito, wallo, siyam
Car	isa, duwa, tullo, upat, lima, unom, pito, wallo, siyam
DbC	uno, dos, tres, kwatro, singko, says, siyeti, otso, nuybi
DbD	uno, dos, tres, kwatro, singko, says, siyeti, otso, nuybi
Isa	sambok, duwa, tu, upat, lima, unom, pito, wawo, siyam
Sgl	sumbawo, daluwa, tataw, pa, lima, nong, pito, waw, siyaw
Seb	usa, duha, tulo, upat, lima, unom, pito, walo, siyam
Tag	isa, dalawa, tatlo, apat, lima, anim, pito, walo, siyam
Ilk	isa/maisa, dua, tallo, uppat, lima, innem, pito, walo, siam

2. 2. The even tens (10 - 90)

Bla	sfalo, alwe falo, tlo falo, fat falo, lime falo
Cla	pullo, owo pullo, tullo pullo, appat pullo, limu pullo
Tgb	sapulo, duwa pulo, tillo pulo, ippat pulo, lima pulo
Obo	sapoo, oroampoo, otolompoo, apanapoo, lima poo
Ata	sapulo, daruwam pulo, tatulom pulo, kup-atan, kalimma-an
Mat	sapulo, daruwam pulo, tatalom pulo, hap-at na pulo, lalima na pulo/kalima-an

Deb	sampu, kawa-an, katlu-an, kap -atan, kalim-an
Mgg	sampulu, kawawan, katluwan, kapatan, kaliman
Klg	sampu, kawan, katluwan, kapatan, kaliman
Tgk	sampolo, kalawan, katluwan, kapatan, kaliman
Msk	sampuro, karuwa-an, katluwan, kaupatan, kalimaan
Mdy	sampullo, kadwaan, katluwan, kap-atan, kalim-an
Car	sampullo, kawan, katluwan, kap-atan, kalim-an
DbC	dies, baynti, traynta, kwarenta, singkwenta
DbD	sampu, baynti, traynta/katluwan, kwarenta/kap-atan, singkwenta
Isa	napu, karuwan, katluan, kap-atan, kalim-an
Sgl	mapuwo, duwampuwo, tawpuwo, pawpuwo, limampuwo
Seb	napulo, kawhaan, katlu-an, kap-atan, kalim-an
Tag	sampu, dalawampu, tatlumpu, apat na pu, limampu
Ilk	polo/sangapolo, dua polo, tallo pulo, uppat ^a polo, lima polo
Bla	nam falo, fito falo, walo falo, syem falo
Cla	unnom pullo, pito pullo, wolo pullo, kahiyawa
Tgb	kanniman, kapitoan, kawaluan, kasiyuan
Obo	onomopoo, kapitoanapoo, kawowanapoo, kasiyaonapoo
Ata	kon-uman, kapituan, kawaluan, kasiyaman
Mat	kan-aman, kapitowan, kawaluwan, kasiyawan
Deb	kan-oman, kapitu-an, kawaw-an, kasiyaman
Mgg	kan-oman, kapitwan, kawawwan, kasiyaman
Klg	kanuman, kapituan, kawaluwan, kasiyaman
Tgk	kanoman, kapitowan, kawallowan, kasiyaman
Msk	kaunman, kapitoan, kawarowan, kasiyaman
Mdy	kan-oman, kapitowan, kawallowan, kasiyaman
Car	kanoman, kapitoan, kawalluwan, kasiyaman
DbC	saysinta, sitinta, otsinta, nobinta
DbD	saysinta, sitinta, otsinta, nobinta
Isa	kaunoman, kapitowan, kawawwan, kasiyaman
Sgl	nongopuwo, pitompuwo, wawompuwo, siyompuwo
Seb	kan-oman, kapito-an, kawaluhan, kasiyaman
Tag	anim na pu, pitumpu, walumpu, siyam na pu
Ilk	inñem a polo, pito polo, w. o polo, siam a polo

2.3. The intermediate numbers (11 - 19)

Bla	sfalo sato, sfalo alwe ... afalo syem
Cla	pulo hutto, pulo owo ... pulo hiyaw
Tgb	sapulo sibbad, sapulo duwa ... sapulo siyo
Obo	sapoo sukad, sapoo oroa ... sapoo siyaw
Ata	sapulo woy sabuka, sapulo woy daruwa ... sapulo woy sasiyam
Mat	sapulo woy sabaka , sapulo woy daruwa ... sapulo woy siyaw
Deb	sampu tag isa, sampu tag duwa ... sampu tag siyam
Mgg	sampu aw sagpa, sampu aw daduwa ... dampu aw siyam
Klg	sampu isa, sampu duwa ... sampu siyam
Tgk	sampolo tag isa, sampolo tag dwa ... sampolo tag siam
Msk	sampuro aw isa, sampuro aw duwa... sampuro aw siyam
Mdy	sampullo aw isa, dampullo aw duwa ... sampullo aw siyam
Car	sampullo aw isa, sampullo aw duwa ... sampullo aw siyam
DbC	onsi, dosi ... disinuybi
DbD	onsi, dosi ... disinuybi
Isa	sampu aw isa, sampu aw duwa ... sampu aw siyam
Sgl	mapuwo sa, mapuwo duwa ... mapuwo siyaw
Seb	napulo ug usa, napulo ug duha ... napulo ug siyam
Tag	labing-isa, labindalawa ... labinsiyam
Ilk	sangapolo ket maisa, sangapolo ket dua ... sa ngapolo ket siam

2. 4. The hundreds (100 - 900)

Bla	mlatoh, alwe lath ... syem lath
Cla	mlutus, owo lutus ... hiyaw lutus
Tgb	sibbad gatus, duwa gatus ... siyo gatus
Obo	sukad nu gatus, oroangatus ... siyaw nu gatus
Ata	sabukan gatus, daruwang gatus ... sasiyam nu gatus
Mat	sabaka na gatus, daruwang gatus ... siyaw na gatus
Deb	songo gatus, darwa nu gatus, siyam nu gatus
Mgg	sagpa nu gatus, dadwa nu gatus ... siyam nu gatus

the number names ... 4

Klg	sanggatus, duwang gatus ... siyam ka gatus
Tgk	sanggatus, dwang gatus ... siam ka gatus
Msk	sang gatus, duwang gatus ... siyam ka gatus
Mdy	sanggatus, duwang gatus ... siyam ka gatus
Car	kagatusan, duwang gatus ... siyam ka gatus
DbC	usa ka gatus, duha ka gatus ... siyam ka gatus
DbD	usa ka gatus, duha ka gatus ... siyam ka gatus
Isa	sang (ka) gatus, duwang gatus ... siyam ka gatus
Sgl	maraso, duwaraso ... siyamraso
Seb	usa ka gatus, duha ka gatus ... siyam ka gatus
Tag	isang daan, dalawang daan ... siyam na raan
Ilk	sangagasut, dua gasut ...

2.5. One thousand, ten thousand, one hundred thousand, one million

Bla	mlibo, sfalo libo, mlato libo, sakati
Cla	hutto mlala, pullong mlala, mlutus ngo mlala, huttong maribu
Tgb	sibbad mararan, sapulo mararan, sibbad gatus mararan, -
Obo	sukkad nu maan, sapon maan, sukad nu gatus nu maan, sukad nu milyon
Ata	sabukan malalam, sapulon malalan, sabukan gatus na malalan, -
Mat	sabaka na libo, sapulo na libo, sabakang gatus na libo, sabakang milyon
Deb	songo maan, sampu nu maan, songo gatus nu maan, songo milyon
Mgg	sagpa nu maan, sampu nu maan, sampu nu gatus nu maan, sagpa nu maan nu maan
Klg	sang man, sampung man, sanggatus sangman, kalibuwan
Tgk	sangkalibo, sampolo ka libo, sanggatus ka libo, sang ka milyon
Msk	sam mararan, sampurong ka libo, sanggatus ka libo, sang ka milyon
Mdy	sangkalibo, sampulo ka libo, sanggatus na libo, mallallan
Car	sanlibo, sampullo ka libo, sanggatus ka libo, sang ka milyon
DbC	usa ka libo, napulo ka libo, usa ka gatus ka libo, usa ka milyon
DbD	usa ka libo, napulo ka libo, usa ka gatus ka libo, usa ka milyon

the number names ... 5

Isa sang ka libo, sampu ka libo, sang ka gatus na sangkalibo,
 sang ka milyon

Sgl sariwo, mapuwo riwo, maraso soriwo, sanglaksa

Seb usa ka libo, napulo ka libo, usa ka gatus ka libo, usa
 ka milyon

Tag isanlibo, sampunlibo, isandaan libo, isang milyon

Ilk sangaribu, sangalaksa, sangapolo a laksa, sangariuriu

2. The Analysis

On the basis of their morphology, the number names of the languages can be grouped according to the following:

2.1. The names for the units 1 - 9

As may be observed from the data, the morphemes for the units 1 - 9 are closely similar to one another. Unlike the names for the other numbers, these names are not analyzable in terms of any arithmetical operation.

2.2. The names for the even tens (10, 20 ... 90)

There are similarities and differences in the structure of the number names for the even tens.

Apart from the use of similar terms for ten - pu, falo, pulo, puwo, another similarity that is evident in these number names is the type of arithmetical operation that is used in expressing them. This is illustrated in the following examples:

Tag: sampu, dalawampu, tatlumpu, apat na pu ...

Bla: sfalo, alwe falo, tlo falo, fat falo ...

Mgg: sampulu, kawwan, katluwan, kap-atan ...

The names for the even tens are analyzable in terms of the arithmetical operation of multiplication. This operation

may or may not be manifested by a separate morpheme.

In Bla, the multiplication operation consists in the mere juxtaposition of the morphemes for the number, the name for the unit number preceding the name for ten.

In Tag, the multiplication operation is manifested in the morpheme na asin dalawampu (dalawa na pu) and anim na pu. The name for the unit number likewise precedes the name for ten.

In Mgg and a majority of the languages, the multiplication^{operation} is manifested by both na/ma and the affix ka ... an with the latter being used for the even tens starting from twenty.

2.3. The names for the intermediate numbers (11 - 19)

There are similarities and differences in the way the names for the intermediate numbers are formed. This is illustrated in the following examples:

- Tag: labing-isa, labindalawa, labintatlo ...
 Cla: pullo hutto, pullo owo, pullo tullo ...
 Mat: sapulo woy sabaka, sapulo woy daruwa, sapulo woy tatalo

The names of the intermediate numbers are analyzable in terms of the arithmetical operations of multiplication and addition. These are manifested differently in the languages.

In Tag, the names of the intermediate numbers between 10 and 20 use the modifier labi and the ligature -ng 'over-plus or excess of' and the unit name which is in excess,

the name for (the first) ten being left unexpressed. Among the languages used in this analysis, Tag is the only language that uses this pattern.

In Cla, the names of the intermediate numbers between 10 and 20 consist in the juxtaposition of the name for ten and the unit name, the name for ten preceding the unit name. The additive operation is not expressed by a separate morpheme.

In Mat, the names of the intermediate numbers between 10 and 20 use both the multiplication and addition operations. Sapulo woy sabaka is analyzable as sa(baka) pulo (10 x 1) woy (and) sabaka (one) or plus one (+ 1) or eleven.

2.4. The names for the hundreds

The names for the hundred consist in the juxtaposition of the unit name and the name for hundred. This is illustrated in the following examples:

Tag: isang daan, dalawa_ng daan ... siyam na raan

Msk: sang gatus, duwang gatus ... siyam na gatus

Sgl: maraso, duwaraso ... siyamraso

As with the even tens, these numbers are analyzable in terms of the multiplication operation that is used, the operation being either expressed by a separate morpheme or unexpressed. If expressed, this is manifested by the na form and its equivalents in the other languages.

2.5. The names for thousand ... million

While all the languages have a name for thousand, ten thousand and one hundred thousand, a number of them do not have one for million or they have borrowed the name or in the case of Mgg have used the multiplication operation in expressing the number. This is illustrated in the following:

Tag: isanlibo, sampunlibo, isandaan libo, isang milyon
Sgl: sariwo, mapuwo riwo, maraso soriwo, sanglaksa
Ata: sabukan malalan, sapulon malalan, sabukan gatus nu
malalan, -
Mgg: sagpa nu maan, sampu nu maan, sampu nu gatus nu maan,
sagpa nu man nu man

As with the hundreds, these number names use the multiplication operation in expressing the ten and hundred thousand.

2.6. Structural patterns in the number names

Though this paper has dwelt explicitly on the number names it has implicitly dealt with the structural patterns of these names. For instance, one cannot fail noting the recurrence of a similar or regular set of morphemes after every count of ten. This cyclic pattern is decimal in all the languages used in this analysis.

Another pattern that is evident is the operative pattern manifested in the languages as the multiplication and addition operation. Both operations may or may not be

1) TANONG NI DR. NELLY OBAR

- ANG LISTAHAN BA NG MGA "RECONSTRUCTIONS" AY BINUBUD NG MGA "WORD BASES"?

SAGOT NI DR. ANDREW GONZALEZ

- ANG LISTAHAN NG MGA "RECONSTRUCTIONS" AY BINUBUD NG 15,000 NA "WORD BASES". ANG "GRAMMATICAL CATEGORIES" NG MGA ITO AY LUMABAS SA ISANG "ETHNOLINGUISTIC" NA DIKSYUNARYO. MERON LANG PROBLEMA DAHIL SA "DELAY" SA PRINTING NG NASABING DIKSYUNARYO NGUNIT ANG MANUSKRITO NITO AY MATATAGPUAN SA OPISINA NG LINGGWISTIKO.

2) TANONG NI MR. PAUL LIDO

- ANG PANDIWA BA AY NAGPAPAHAYAG HINDI LAMANG NG AKSYON KUNDI PATI NG "AGENT" O "OBJECT"?

SAGOT NI PROF. JONATHAN MALIOSI

- ANG PANDIWA AY MAARING MAGPAPAHAYAG NG TATLONG BAGAY: "ACTION", "ACTIVITY", AT "EXPERIENCE". ANG KASANGKOT SA "EXPERIENCE" AY ANG TAONG HINDI SIYANG GUMAGAWA NG KILOS AT YUNG SA "ACTION" AT "ACTIVITY" NAMAN AY YUNG TAONG GUMAGAWA NG KILOS. ANG PAGKAKAIBA NG "ACTION" SA "ACTIVITY" AY SIMPLENG KILOS LAMANG ANG TINUTUKOY SA "ACTION" SAMANTALANG YUNG SA "ACTIVITY" AY KOMPLIKADONG KILOS GAYA NG "SEXUAL INTERCOURSE", KOMPLIKADO DAHIL MARAMING GALAN NA GINAGAWA DITO.

3) TANONG NI DR. ERNESTO CONSTANTINO

- SINABI NI DR. ANDREW GONZALEZ NA "ANG 'RECONSTRUCTIONS' ANG BUMUBUD NG 'CORE' NG WIKANG PAMBANSA". ANG 'RECONSTRUCTIONS' NA ITO AY HINDI NA NAG-EXIST AT ANG MGA GUMAGAMIT SA MGA ITO AY MGA PATAY NA. PAANO PAPALAGANAPIN ANG ~~ANG~~ WIKANG BATAY SA MGA PATAY NA SALITA? MAS MABUTI KUNG ANG ITUTURING NA "CORE" NG WIKANG PAMBANSA AY YUNG MGA SALITANG AKTUAL NA GINAGAMIT NG MARAMING TAO. ITO ANG GINAGAWA SA "TYPOLOGICAL METHOD".

SAGOT NI DR. ANDREW GONZALEZ

- ANG PAGGAMIT SA MGA "RECONSTRUCTIONS" AY BILANG "TEST" LAMANG SA

"RESPECTABILITY", "LEGITIMACY", AT "AUTHENTICITY".

3) DABDAG NI DR. ERNESTO CONSTANTINO

- ANG "AUTHENTICITY" AY MAHALAGA SA "LANGUAGE PLANNING" NGUNIT HINDI SA "LANGUAGE USE".

4) KOMENT NI MS/MRS VENUS ADVINCULA

- ANG PROBLEMA AY KUNG ALIN ANG WIKANG TANGGAP NG MGA TAO. ITO BA AY. MUNG MAKALUMANG WIKA O YUNG WIKA NGAYON. (FILIPINO).

5) KOMENT NI DR. ERNESTO CONSTANTINO (MAY KONEKSYON SA BILANG 3)

- ANG PAGSAMA NG MGA ^{ELEMENTO SA WIKA} AY DAPAT "BASED ON USAGE". ANG "AUTHENTICITY" AY MERONG "WEAK BASE". ANG RESULTA NG WIKANG BASE SA "AUTHENTICITY" AY PURISTA.

6) KOMENT NI DR. CONSUELO PAZ

- ANG "RECONSTRUCTION" NG ISANG SALITA ^{AY} DAPAT "ATTESTED" - IBIG SABIHIN NAKIRINIG SA WIKA. ANG PAGIGING "STANDARD" NG ISANG WIKA AY NANGYAYARI LAMANG KAPAG ANG WIKA AY GAMIT NA GAMIT NA. BAGO MANGYARI ITO, DAPAT TAYO AY "OPEN" SA MGA "ALTERNATIVE FORMS".

7) KOMENT NI MR. JESS RAMOS

- SA "SOCIOLINGUISTICS", MERONG TINATAWAG NA "COMPETING FORMS" (HALIMBAWA LINGUISTIKA, LINGGWISTIKS). ANG MGA TITSER NG PILIPINO AY SANAY HUMIRAM SA KASTILA KAYA ANG KANILANG GINAGAMIT AY "LINGGWISTIKA", NGUNIT ANG MGA TAO SA IBANG DISIPLINA AY "LINGGWISTIKS" ANG GINAGAMIT. ANG MGA TAO AY BUMUBUD NG KANI-KANILANG "REGISTER". MAHALAGA NA ANG "CHOICE OF LEXEMES" AY BASE SA STATISTIKI. ITO ANG NANGYAYARI SA UNIVERSAL APPROACH, HINDI KAGAYA SA TINATAWAG NA "ARCHIVING" KUNG SAAN MGA LUMANG SALITA ANG KINUKUHAN.

8) KOMENT NI DR. NELLY CUBAR

- ANG PAGGAMIT SA PILIPINO AY MAKAKATULUNG SA PAG-"FORGE" NG ATING "NATIONAL IDENTITY".

9) KOMENT NI DR. ANDREW GONZALEZ

- ANG MGA KATEGORIYA NA NAG-APPLY SA BOTOLAN SAMBAL AY NAG-APPLY DIN SA IBANG WIKA SA PILIPINAS. DITO MAKIKITA NA ANG IBANG WIKA AY NAG-HA-HARMONIZE SA IBA PANG WIKA. ANG IBANG MAGALING NA DIKSYONARYO AY AY GINAGAMIT SA MGA DEFINISYON NITO ANG MGA "SEMANTIC PRIMITIVES" NA TINATAGUAN NI JONATHAN. ITO AY DAPAT GUMAGAMIT NG "STANDARD INVENTORY OF CATEGORIES/SUPER CATEGORIES".

10) TANONG NI MS/MRS EDEN LAYDA

- PIND ANG MAGDEDEKISYON SA KUNG PAANO ISEPPELL ANG MGA SALITA?

SAGOT NI DR. JONATHAN MAHOSI

- MAARING ANG MAGDEDEKISYON AY "BY FEEL", KUNG SA PALAGAY NG MANG TAO AY MAS MARAMING GUMAGAMIT SA IBANG SALITA, SAMAKATWID - STATISTIKO. MAARI DING ITO AY "BY AUTHORITY".

11) DAGDAG NI DR. ANDREW GONZALEZ

- MERONG LIBRO NA NAGTATAGLAY NG "FREQUENCY COUNT" NG 1 MILYONG MGA SALITA SA PILIPINO AT FILIPINO. (NIREKOMENDA NIYANG TINGNAN ANG LIBRONG ITO.

12) KOMENT NI DR. ERNESTO CONSTANTINO

- HINDI "EFFECTIVE" ANG GINAGAMING "BY AUTHORITY" DAHIL HINDI MALINAW KUNG ANONG "AUTHORITY" YON.
- ANG IBANG NAGSASALITA NG FILIPINO, KAPAG SUMULAT AY MINSAN PILIPINO ANG GINAGAMIT. NGUNIT ANG FILIPINO AY BASE SA LINGUA FRANCA, ANG BASEHAN NITO AY ANG MGA TAO SA PILIPINAS NA NAGSASALITA ^{AT} HINDI MGA "WRITTEN RECORDS".

NOTE: MERONG MGA NAGTANONG TUNGKOL SA "SPELLING" GAYA NILA MS/MRS (?) ALVAREZ, MS/MRS SABINA IRAL, MS/MRS FE TORRES, AT MS/MRS (?) AURE. ANG KANILANG MGA TANONG AY GINAGOT NILA DR. CONSUELO PAZ, DR. ERNESTO CONSTANTINO AT MR. JESS RAMOS.

- SAGOT NI DR. CONVELD PAZ

- SA MONOLINGUAL NA DIKSYUNARYO, ANG "MAIN ENTRIES" AY BASE SA "SPOKEN WORD". AT KINONSIDER DIN DITO ANG PAGBIGKAS SA IBANG WIKA.

- ANG TUNTUNIN NA GINAGAMIT NA BATAYAN SA PAG-ITUL" AY UNANG-UNA-ANG TUNOG, AT BINIBIGYAN ^{DIN} ANG MGA WIKA SA PILIPINAS.

- SAGOT NI DR. ERNESTO CONSTANTINO

- MERONG PRINSIPYONG "ISANG SIMBOLD PARA SA ISANG TUNOG".

- SAGOT NI ^{MR} JESS RAMOS

- HANGGAT HINDI PA NASASTANDARDIZE ANG ISANG WIKA, TAYOY NAKA TINATAWAG NA "TRANSITION PERIOD" AT KAILANGAN TAYONG MABING "OPEN" SA MGA "VARIANTS" O "COMPETING FORMS".

Mga Mananalita:

Luvizmina Cagas	-	Number Names in Davao Languages
Viveca Hernandez	-	Komparatibong Pag-aaral ng mga Pluralayser ng NP
Anicia del Corro	-	United Bible Society--Mga Unibersal sa Pagsasalin

Modereytor: Jesus Fer. Ramos

MGA PUNTOS:

1. si Dr. Cruz ang siyang unang nanghingi ng pagpapaliwanag tungkol sa terminolohiyang 'pragmatik' at 'yupemismo'.
*** Muli namang binigyang kahulugan ni Bb. del Corro na ang 'pragmatik' ang nagsasabi kung anong klaseng reaksiyon ang makikita o makukuha sa tagapakinig o tagapagbasa sa paggamit ng Makahulugang Yunit. Sinabi rin ni Bb. del Corro na isang dahilan sa paggamit ng yupemismo ay dahil sa mayroong mga di-inaasahan sa kontekst; ang reaksiyon ng tao, positibo man i negatibo.
2. Si Bb. Cecille Geronimo ay nagbigay ng kanyang puna sa pagsasalin ni Bb. del Corro. Sinabi ng Bb. Geronimo na ayon sa DECS, gagamitin at/o hihiram lang tayo ng mga salita sa mga wikang banyaga tulad halimbawa ng Ingles kapag wala nang makita at/o makuhang salita sa Pilipino. (Halimbawa: bakit pa raw 'sentens' kung pwede namang 'pangungusap'; at bakit pa 'preys' kung pwede namang 'parirala'). Ito ay napapasailalim sa Executive Order No. 53 -- Ang Bagong Alpabetong Pilipino na kamakailan lamang inilabas. Tinanong din ni Bb. Geronimo kung ganito ang mga pangyayri ay alin na ngayon ang tama at alin na ang susundin, ang sa DECS ba o hindi?
*** Sinagot ng Bb. del Corro na sa pagsusulat at/o sa pagsasalin, dapat ay objektib lalo na sa mga akademik peypers. Sinabi niyang ibang bagay o usapan na ang desisyon kung alin ang susundin dahil papasok na rito ang order ng gobyerno at ang ginagamit ng tao (nakararami). Ipinupunto na dapat kang maging objektib sa pagsasalin at hindi na sakop ang tungkol sa mga desisyon.
3. Pinuna ni Bb. Geronimo ang istilo ng wikang ginagamit ng mga mananalita dahil ang mga napag-usapang mga peypers ay posibleng maka-

abot sa mas maraming mambabasa at lubhang nakakalito kung ang mga salitang gagamitin ay iyun pang sa wika ng banyaga kung mayroon namang tanggap at kilalang wika(salita) sa Pilipino (Tagalog).

*** Nilinaw ni Jesus Fer. Ramos na may dalawang punto de vista sa usaping ito; ang punto de vista ng DECS, at ang punto de vista ng UP. Maidaragdag din na ang UP ay malayang gumamit ng kahit anong porma na sa tingin nito ay nararapat dahil hindi naman napapailalim ang UP sa DECS. May sarili itong pamantayan. Gayundin, may punto de vista ng mga DECS pipol, at punto de vista ng mga mananalita (del Corro, Hernandez, et.al.)

*** Pinaliwanag naman ni Bb. Hernandez na ang teknikal term na nawn preys ay may katumbas sa Pilipino na pariralang pangngalan na likha lang ni Lope K. Santos. Para kay Bb. Hernandez, mas kapalagayang-loob niyang gamitin ang nawn preys kaysa sa pariralang pangngalan(PP) dahil ang terminolohiyang PP ay hindi sumusunod sa mga batas ukol sa konsonant jemineysyon.

*** Dinagdag naman ni Bb. del Corro na ang pinakabatayan niya sa pagsasalin ay kung alin ang mas maganda, mas madaling intindihin at mas maayos na mga salita na walang sinasakripisyong kahulugan.

*** Niliwanag din ni Dr. Paz na ang terminolohiya ay laging nagkaka-iba. Ang sinisikap ng departamento ng Linggwistiks sa UP ay gamitin ang mga terminolohiyang mas nalalapit sa Unibersal Terminoloji(English, French, German, etc.)Kaya, 'nawn' ay mas malapit sa Unibersal na 'noun' kaysa 'pangngalan'. Ipinupunto na mayroong iba pang ginagamit at/o pwedeng gamitin subalit binibigyang halaga ang mas malapit sa mga Unibersal.

4. Pinunto naman ni Bb. Sabina Iral kay Bb. del Corro na dapat ay konseptwal ang pagsasalin ng bibleya.

*** Binaliwanag ni Bb. del Corro na ang mga halimbawa niya ang naisalin sa leksikal na kahulugan lamang at hindi na-represent ang kabuuang kahulugan. Pinagdag niya na ang konseptwal na pagsasalin ay hindi lang ginagamit sa pagsasalin ng nakasulat sa bibleya kundi sa lahat ng pagkakataon. Mitingnan ang konteksto para maayos at tunay ang kahulugan sa pagsasalin.

5. Sinabi naman ni Bb. Iral na hindi lang afix na ma- ang maaaring pagtuunan ng pansin. Mayroon pang kay-, mala-, etc.

*** Niliwanag naman ni Bb. Hernandez na hindi naman nagtatapos sa
afix na ma- ang kanyang pag-aaral. Ang mahalaga ay naipakita niya
rito na sa pluralisasyon, ginagamit ang reduplication. (Halimbawa:
ma-; maganda...magaganda/ k_1v_1 / at pareho ng kay-; kayganda...kay-
gaganda/ k_1v_1 / pa rin).

6. Isang katanungan naman para kay Prof. Cagas ay kung ano ang maitu-
tulong ng kanyang pag-aaral (number names ng mga wikang Davao) sa
pag-aaral ng wikang Filipino?

*** Unang-una ay sa ponema. Ang ponema ng mga wikang Davao ay may
malaking pagkakapareho sa mga Wikang Filipino. Nito makikita na
pare-pareho rin ang mga patterns kaya madaling matuto ng iba pang
wika bukod sa diyalekto/wikang sinasalita, lalo na sa mga numbers
kung saan halos magkakapareho. Kaya masasabing walang hadlang
(barrier) sa pagdebelop ng Filipino dahil kung hindi man sila
(mga wika) iisa ang pinaggalingan, ay magkakalapit sa porma at
ponema.

7. Leticia de Silva--affix, preys ni Hernandez, vs., afix, freys ni del
Corro. Ano ba ang dapat, since it is not consistent.

*** Sinabi ni Hernandez na ang affix na may dalawang f ay maaaring
typographical error lamang at sa preys/freys isyu naman, kahit
alin ay pwede. Kaya siguro f ang ginamit ni pb. del Corro ay
dala o impluwensiya ito ng kanyang idyolek (kapampangan, maraming
f). "Hyper-correctness"

*** Sinabi ni del Corro na bawat isa sa atin ay may kanya-kanyang
kontribusyon sa pagbuo ng Filipino dahil sa ating mga idyolek.
Natural lamang na magkaroon ng maraming rival forms. Maaaring ito
ang maging unang stage at panahon lamang ang makapagsasabi na baka
may umiral o mangibabaw na isang porma lamang na gagamitin. Ma-
giging standardized. Ito ay isang PROSESO. Malamang sa ngayon
ay unconscious na ginagamit ang preys/freys. Ang mahalaga ay
ginagamit ito at sinusubukang gamitin at saka na lamang mag-lelevel
off kung saan magiging standardized na nga ito.

*** Makikitang may direksiyon na nabuo sa usaping ito. Na ang pagbuo
ng wikang pambansa (WP) ay POSSIBLE. +pinahiwatig ito ng pagkakapa-
re-pareho ng mga numero, ang pluralisasyon, etc. Ipinupunto lang
na ang mga katulad ni Lope K. Santos noon ay marami rin ang nai-

sa atin. Napakinabangan din naman natin ang mga pag-aaral nila at ito pa nga ang nagbigay-daan para sa mas malalim na pag-aaral sa kasalukuyan.

*** Dinagdag naman ni Maam Hernandez na napaka-emosyonal nitong isyung ito (spelling). Ang mahalaga ay napag-uusapan para lubos na ma-diskubre ang wika dahil sa ito nga ay umuunlad.

8. Paul--matagal na panahon ang pag-stabilize ng mga forms lalo na ang grammatical at syntactic forms kaya matagal din ang pagbuo ng wikang Pambansa.

*** del Corro--kung ang wika ay pababayaang na lamang ng ganito ay wala talagang mangyayari at talagang matagal na panahon ang aabutin bago mabuo ang WP. Kaya kailangan ng kaunting "push" mula sa mga linggwits at bigyang diin ang deskriptib kaysa preskriptib na natyur ng Linggwistiks. Kailangan ng PLANNING sa parte ng mga linggwists kagaya na nga ng mga forums at kongreso na tulad ng sa ngayon.

9. Paul--Filipino is Tagalog.

*** del Corro--hindi. Ang mga Mindanao-Filipino Languages ay hindi tagalog. May common process pero ang mga forms ay iba dahil may mga kontribusyon na manggagaling sa sarili mong idyolek.

*** Dinagdag ni Dr. Paz na dahil sa MEDIA ay napakabilis ng mga pagbabago sa wika na maari mo mismo masaksihan sa loob ng iyong buhay. Sa ngayon, mas mabilis ang pagbabago ng wika kaysa noon. (Halimbawa: 'magkain' ito ay hindi Tagalog at mali ito kung sa punto de vista ng Tagalog titingnan, subalit ito ay Filipino at rival form ng um-). Dahil nga sa contact, mas mabilis ang pagbabago.

*** LANGUAGE PLANNING--ang Bahasa-Indo-Malay ay nabuo sa loob lang ng maikling panahon (WP).

10. Venus Tan--napansin na sa Mindanao (Iligan), mas ginagamit o hinihiram ang mga salitang Ingles at ipini-Filipinize ito kaysa sa paggamit ng Filipino o Tagalog.

*** Dr. Constantino--ang paggamit ng salita ay batay sa paksa. (Halimbawa sa edukasyon, mas maraming English Terms--blackboard, tsok, etc.) Ang ating wika ay papasok lamang kapag ang pinag-uusapan natin ay tungkol sa ating sariling kultura. Masyado pa rin tayong nagagapos sa Ingles. Dapat ay pag-uusapan naman natin ang tungkol sa sariling atin para lubos nating magamit ang atin wika at doon lamang makikita

at magaganap ang mga pagbabago sa ating wika.

*** Mr. Paz--mahalaga ring alamin kung SINO ang kausap. Kapag matanda ang kausap mo ay natural na makikibagay ka sa wikang kanyang ginagamit, kung pormal, pormal rin ang gamit at gayun din, impormal ang wikang gamit kung impormal ang pag-uusap at kilala at kasing-taong gulang ang kausap.

ooo0000000000000000ooo

- 'Greys' -

May 31 Open Forum, morning session

Important points raised during the open forum:

1. Do all the linguistic groups in Palawan (such as Cagayanon, Cuyanon, Agutaynon, etc.) speak Tagalog?

- Yes. It serves as the national lingua franca - spoken when with non-speakers of either one of the Palawan languages/dialects.

Among themselves, each linguistic group speaks its own dialect/language.

Cagayanon serves as a provincial lingua franca - spoken when with Palawan natives because all the linguistic groups of the province speak Cagayanon (including Cuyanon, Agutaynon, etc.).

2. There is a 24-40% similarity in root words between Cagayanon and Tagalog. What implications can be drawn from this data that would help in the development of the national language - Filipino?

- The common root words or similarities will help as stepping stone in laying down the groundwork for the development of the national language.

3. In accepting cognate root words from different languages (phil. lang. such as Sebuano, Cagayanon, etc), wouldn't there be a problem of orthography because of the differences (example: u \longleftrightarrow o)?
- Philippine languages are phonemic so this is not much of a problem.

Here, standardization would play a great part.

4.1 What is the right attitude towards the teaching of the national language?

- One must have an open mind and a modern view of language. One must remember that he is teaching Filipino not Tagalog so he should be able to accept new forms that arise as products of the different linguistic and cultural backgrounds of the speakers of Filipino.

(example: A Bisaya using the word

naglain for humain. Naglain is acceptable since it transmits ~~the~~ ^a meaning understood by everyone, including Tag. speakers. But in cases such as nagtayo instead of sumayo, then it should be explained that this is not possible because there is a change in meaning.)

4.2 People under the DCS get confused because it seems that they and the linguists cannot agree on what standards to use, shouldn't we be more strict inside the classroom and use only the more "refined words"? Because most schools, unlike UP, are bound by DCS memorandum they should have strict guidelines on what standard to use. In the case of the word sumimula, shouldn't it be corrected to ragimula inside the classroom because it is wrong, and even if some people accept it + many understand it, it's not a product of scholarly analysis? Shouldn't we have a standard policy in teaching grammar to avoid confusion?

- A language's main objective is communication, therefore the basis for judging what is right or wrong is what the people or the speakers say. One cannot prescribe a language. We should also bear in mind that language is dynamic. It is constantly changing. Most of all, we are talking about Filipino, not Tagalog.

5. Is there a difference between paksa and simund?

- None.

6. Paksa or Topic was used to differentiate Philippine languages from English. Phil. lang. have topics not subjects. ; Phil. sentences are always definite. ; There are no passive and active sentences, instead we have different kinds of focus.

If these analyses are accepted, do you think they are appropriate / applicable to all our lang.?

- Yes.

7. Is case grammar, which is a western concept, applicable to Phil. languages? is it sufficient?

- CG is a universal concept. It is practical in the analysis of role relationships.

It is applicable to Phil. languages.

8.1 There are 3 determiners in Cagayanon. Does this mean that there are also 3 cases.

- No. There are at least 5 cases.

8.2. Were all 5 cases observed in all the Palawan languages studied? - Yes.

9. One problem in the analysis of our languages and the teaching of the national language that is yet to be resolved is the problem of focus analysis.

Example: a) Ang bata ang bumili ng mangga.

b) Ang mangga ang binili ng bata.

In sentence a) ang bata is the focus of the sentence, but in sentence b), it is hard to pinpoint which of the 2 ang-phrases is the focus of the sentence.

10. Philippine languages have 4 persons: 1st, 2nd, 3rd, and dual. (~~the~~) We also have 1st person plural inclusive + exclusive.

11. Baguhin ang katayuan ng national language. Baguhin ang mga materyales sa pagtaturo ng wikang pambansa.